I

159x

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/joeberhardiraust00rauj

JO. EBERHARDI RAU

S. THEOL. PROF. P.

MONUMENTA VETUSTATIS GERMANICAE

UT PUTA

DE

ARA VBIORUM

IN C. CORN. TACITI I. ANNALIUM

LIBRI DUO

TUM DE

TUMULO HONORARIO

CAJI ET LUCII

CAESARUM

IN

CONFINIO VBIORUM AC TREVERORUM

LIBER SINGULARIS

CUM FIGURIS AERI INCISIS.

EDITIO TERTIA.

ARNHEMIÆ,

Ex Officina NEBEANA 1753.

AUCTOR LECTORI SUO S. D.

Dudum quaeſitum eſt ab rerum veteris Germaniae ſcriptoribus de Ara Vbiorum, Cornelio Tacito celebrata: primum quidem & praecipue, ubinam locorum in Vbiis ſita: tum quando & cui, tanquam numini, conſecrata. Ac ſuſpenſos lectorum Taciti in diverſum traxit animos, quod aliud agens bellique hiſtoriam pertexens, ab Romanis ad vindicandam cladem Varianam contra Germanos ſuſcepti, Caeſare Germanico duce, ejus arae mentionem ſuis ſcriptis tantum obiter ac velut in tranſcurſu attingit. Neque fluctuantibus nobis, qui nunc vivimus, ſuperſunt praeter eum auctores idonei, nedum aequales: qui &

ipſi res Germanorum carptim perſcripſere. Adeo vero, ut in profunda patriae majorumque & aboriginum verſaremur ignorantia, absque ejus libello ſi eſſemus, quem de ſitu, moribus ac populis Germaniae compoſuit. Eſtque haec vetus antiquae hiſtoriae querela; ut quae intercidere olim, rerum Germanicarum ſcripta dolere potius vacet, quam inſpicere. In his Titi Livii & ejusdem Taciti quaedam, praeſertim Plinii majoris viginti libri de Bellis Germaniae: quibus inchoatis (ut ex ſorore nepos ejus, epiſtola ad Marcum) cum in Germania militaret, duce Tiberio, omnia bella collegerat, quae populus Romanus cum Germanis geſſit: atque adeo inde a bello Cimbrico ad initium imperantis Titi, quo e vivis ereptus. Ac protulit is Pliniani ingenii foetus aetatem omnino usque ad Trajanum, quando Tacitus ſuam hiſto-

hiſtoriam edidit, laudavitque Plinium *Bellorum Germanicorum ſcriptorem*, Annal. I. 69.

Quod quidem iniquiſſimum fatum optimae notae hiſtoriarum antiquae Germaniae, utut communi aliorum caſui temporumque injuriae ac barbararum gentium in florentiſſimam Italiam & cultiorem orbem incurſibus tranſcribatur; ſi tamen tecum rationem putes, nimio rectius incuſaveris, quod magno numero & ſpiſſa horum auctorum volumina, de iisdem rebus compoſita, procedente tempore viderentur lectoribus ſupervacua: expromtis in ſubſidium hiſtoriae Romanae, rerumque adeo Germanicarum, illuc pertinentium, compendiis Flori, Paterculi, Eutropii, Victoris utriusque & ceterorum Hiſtoriae Auguſtae ſcriptorum, ob eamque cauſam alia atque alia de induſtria a librariis praeterita & omiſſa mox univerſa labenti aevo in-

tercipienda. Plane vero, quemadmodum ſub idem tempus Trogo Pompejo, in ſimili argumento, haud diſſimili fortuna accidiſſe novimus. Et actum erat de Plinii Hiſtoria Mundi, edita C. Julii Solini epitome; niſi rerum ubertas, praeſtantia & uſus multiplex etiam atque etiam lectores invitaſſet. Ac vel ſic tamen vix unus codex, isque multis vulneribus, multis cicatricibus deformatus, poſt renata literarum ſtudia repertus fuit, de quo is Plinianis labor typis deſcriberetur. Indidemque forte repetendum, quod nunc deſideretur Dionis Caſſii Romanae Hiſtoriae pars maxima: qui epitomatores nactus eſt Xiphilinum & Zonaram.

Aut vero inter cauſas jacturae hiſtoriarum noſtrae gentis hoc referre decet, quod populum Romanum neſcio quae invidia indignatioque aut faſtidium inceſſit earum rerum, quae ad

ad ſui nominis dedecus magis quam gloriam ſpectarent: veritum ne illuſtrata barbarorum bellica virtute relatisque in juſtos annales acceptis ab his cladibus, ſuorum animus timore fractus elangueſceret. Nam de noſtris majoribus tum toto orbe gliſcebat fama, avita libertate & vitae genere parta, μείζω τῶν σωμάτων ἔχειν τὰ φρονήματα, καὶ τὴν μὲν τύχην θανάτου καταφρονοῦντα, τοὺς δὲ θυμοὺς τῶν ἀγριωτάτων θηρίων σφοδροτέρους, *ſpiritus genere majores Corporibus & vel praeſentem mortem contemnentes, indignationes vero feriſſimis belluis vehementiores;* auctor Flavius Joſephus Bell. Jud. I. Seneca in eandem ſententiam: *Germanis quid eſt animoſius? quid ad incurſum acrius? quid armorum cupidius? quibus innaſcuntur innutriunturque.* Suevis, qui & Catti poſthinc appellati, *ne Deos quidem immortales pares eſſe poſſe*, Vſipetum Tencterorumque ad Julium Caeſarem

fuit oratio. Ac Parthi, ferox populus Arſacidarum imperio, non ſaepius admonuerant, ne invictos ſe Romani putarent, quam Germani; ipſo indice Cornelio Germ. cap. 37. Contra ea inerat Romanis, rerum dominis, ut imperii proferendi, ſic aeternitatis perpetuaeque famae inexplebilis cupiditas, conjuncta cum odio & contemptu reliquarum gentium. Ut *libidinem dominandi inter alia vitia generis humani immoderatiorem infuiſſe univerſo populo Romano*, recte Auguſtinus dixerit, de Civit. Dei I. 30. & Virgilius Brutum conſolans, VI. Æneid. 818.

Vincit amor patriae, laudumque
immenſa cupido.

Nec vero levem ſuſpicionem injicit, quod illibatis aliis Livii Pliniique libris, illi ipſi de medio ſublati maxime, quibus Germanorum res bello fortiter geſtae plenis commentariis dedicatae: quibus Cimbri ac Teutoni

ni ferrentur *quinque conſulares exercitus populo Romano*, & Bructeri *Varum treſque cum eo legiones Caeſari* Auguſto *abſtuliſſe*: quibus Arminius, horum auctor & dux belli, praedicaretur *liberator Germaniae, & qui non primordia populi Romani, ſicut alii reges duceſque, ſed florentiſſimum imperium laceſſiſſet: proeliis ambiguis, bello non victus.* Tacitus Germ. 37. Annal II. 88. Accedebant vani & verſi in ludibrium triumphi; velut C. Caeſaris Caligulae, de quo Eutropius: *Bellum contra Germanos ſuſcepit, & ingreſſus Sueviam ſtrenue nihil egit*: nequidquam permiſſurus lectitari libros, quando minime ſua intererat, ut facta ſua quaeque poſteris traderentur; contra quam de eo Suetonius cap. 15. Fricatque eundem ſtrigili ſatyrico, nec impune, ut ego quidem opinor, Perſius Sat. VI. 44.

- - *Miſſa eſt a Caeſare laurus*

Inſignem ob cladem Germane pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis, ac jam poſtibus arma,
Jam chlamydas regum, jam lutea gauſapa captis,
Eſſedaque ingentesque locat Caeſonia Rhenos.
Diis igitur, genioque ducis centum paria, ob res
Egregie geſtas, induco: quis vetat? aude.
Vae, niſi connives: oleum artocreasque popello
Largior; an prohibes? dic clare non adeo, inquis.

Uxori autem Caligulae nomen fuiſſe *Caeſoniae* a Suetonio accepimus. De Domitiano Tacitus Agric. 39. *Inerat conſcientia, deriſui fuiſſe nuper falſum e Germania triumphum, emptis per commercia, quorum habitus & crines in captivorum ſpeciem formarentur.* Et Xiphilinus ex Dione: *Poſt-*

Poſtquam ſuſcepiſſet in Germaniam expeditionem, rediit ne viſo quidem hoſte. Et quid commemorem, quibus honoribus ob eam cauſam affectus ſit, poſtque eum alii Imperatores ejus ſimiles! ne ſuſpectantes vilius ſua cenſeri, ob exiguos qui haberentur honores; indignarentur. Subinde vero *effectum, quod miſerrimum eſt,* (ita Vellejus, fruſtra excuſaturus Vari cladem) *ut quod accidit, id etiam merito accidiſſe videatur, & caſus in culpam tranſeat.* Quin eo res rediit denique, ut novam in Germanias vim prohiberet Claudius: mallentque Romani pacem & foedera a Germanis emercari, quod fecit Alexander Mammaeae filius, quam bello periclitari; ſi Herodiano credimus VI. 7. ridicule etiam affectantibus, qui *Germanici* audiebant, quaſi devictae gentis nomen, quam vel ſtolide triumphaverant, vel callide incitatis adverſum ſe invicem principibus mutua-

tuaque diſcordia attriverant quidem, nunquam armis & aperto Marte totam ſubegerant: dictante vero in eorum infamiam Arminio: *Non ſe proditione, neque adverſus foeminas gravidas*, (ſignificat avectam ab Romanis uxorem ſuam) *ſed palam adverſus armatos bellum tractare; ſibi enim tres legiones, totidem legatos procubuiſſe;* Tacit. Annal. I. 59. Ut plura ſe *conſilio*, hoc eſt, dolo & arte, quam *vi* ſeu belli alea, perfeciſſe Tiberius profiteretur, novies ab Auguſto in Germaniam miſſus. Eademque dehinc Romanorum anceps fortuna in Germania, donec urgente fato, eidem genti, quam ſaepe quaſſaverant, fuerunt praedae. Inde vero ingenti fama celebrata Germanorum bellicoſa indoles, hinc acceptae clades & mimici triumphi, quum ſudes eſſent in oculis principum; aequone animo ferrent, ut bella Germanica in juſtam hiſtoriam relata ſpargerentur in vulgus? Et fac

tuliſſe

tuliſſe vero; multosne e populo abrupta ſpe debellandae Germaniae, magnis ſumptibus, quemadmodum tum oportuit, ſpiſſos codices deſcribi curaſſe per librarios legiſſeque cum voluptate putabimus, bellicae virtuti, potentiae, imperio limites quaſi radio deſingnaturos, quos ultra Romanum nomen evileſceret? Loquor autem de lapſis in deterius temporibus, quum luxus & deſidia neglectusque literarum Romanis pro virtute eſſent. Nempe ergo ſuppar horum ſcriptorum calamitas, quae & aliis vel partium ſtudio vel religione praepoſtera fraudi fuit, poſtquam Chriſtiani rerum potiti.

Deinde vero etiam Hiſtorici principes eorumque propinquos & familiares metuebant, quorum res deſcriberent: verum endituri, ſed inviſum. Adeo ut in vulgus edere & lectitare id genus libros non multum abeſſet a flagitio: atque aut turpiter aſſen-

aſſentandum deſidioſis principibus; aut ſupprimenda differendaque fuerint in tempus virtuti magis amicum, quae luci publicae deſtinata Quippe malus cuſtos diuturnitatis metus eſt: nec temere ſuperatur πάντων δέσποτις ἀλήθεια; ut Lucianus. Idcirco, qui alieni ab adulatione erant, ſua tunc demum ſolebant quaſi e carcere emittere, quum eſſe in vivis deſiiſſent, quorum conderent hiſtoriam. Huc pertinent iteratae Taciti querelae, prooemiis Annalium, Hiſtoriarum & vitae Julii Agricolae, arguentis *ſaeva & infeſta virtutibus tempora.* Neque hercle ſcio, an auſurus fuerat haec talia & libelli de Germania quaepiam publica ſacere ſuperſtite Tiberio & qui eum ſecuti ſunt, principibus nonnullis usque ad Trajanum, quo imperante demum ſuas in vulgavit hiſtorias, adeo boni hiſtorici partes omnes explere voluit ſine aſſentatione ſine affectu, ſine fraude

fraude veritatis, atque ut ipſe habet Annal. I. 1. *ſine ira & ſtudio, quorum cauſas procul habeat;* ſed & ſine periculo quodam ſuo. Et Trebellii Pollionis ea vox eſt ad aliquem, cui librum inſcripſit, Salonino Gallieno ineunte: *Quaedam ſtudioſe praetermiſi, ne ejus poſteri multis rebus editis laederentur. Scis enim ipſe tales homines cum iis, qui aliqua de majoribus eorum ſcripſerint, quantum gerant bellum: nec ignota eſſe arbitror quae dixit M. Tullius in Hortenſio, quem ad exemplum Protreptici ſcripſit.* Habet ſine dubio in animo verba Ciceronis iſta: *Qui cum publicas injurias lente tuliſſet, ſuam non tulit.* Neque abſurdum eſt ſuſpicari eadem morum peſte jam olim periiſſe plures praeſtantium ingeniorum foetus tantum non cum prima luce. Sic Criſpi Saluſtii (omitto enim reliquos) multa ſuppreſſa: quem graviſſimum alienae luxuriae objurgatorem & cen-

ſorem

ſorem dixit Macrobius. Nec privatae, quae ipſi intercesserant cum aequalibus, Cicerone, Livio; Aſinio Pollione, inimicitiae ac ſimultates, quod vellent alii (nam ſuperfuere quae nunc deſunt, quum Grammatici atque alii ſcriptores poſteriores illorum lacera quaedam excerpta darent) ſed publicum odium, me quidem judice, illam librorum ejus ſtragem edidit. Quid enim? Romanorum quisquam ex Thymele & orcheſtra. nedum inter ſeria, concoqueret vel epiſtolam regis Mithridatis ad Arſacem, inter fragmenta libri quarti? quam finxit atque ex oratione Corcyraeorum ad Athenienſes apud Thucydidem fere totam transtulit. Quot verba, tot aculei tot morſus in populum Romanum & proceres. *An ignoras*, inquit, *Romanos, poſtquam ad occidentem pergentibus finem Oceanus fecit, arma huc convertiſſe? neque quicquam a prin-*

a principio niſi raptum habere, domum, conjuges, agros, imperium? convenas, olim ſine patria, ſine parentibus, peſti conditos orbis terrarum: quibus non humana ulla, neque divina obſtant, quin ſocios, amicos, procul juxtaque ſitos, inopes potentesque trahant excidantque; omniaque non ſerva, & maxime regna, hoſtilia ducant.

Rurſus candor & libertas illa, qua malorum principum vitia deſidiamve perſequebantur hiſtoriarum ſcriptores, ſaepe oppido quam magno ſtetit cum ipſis, tum lectoribus. Enimvero Domitianum retulit Suetonius cap. 10. occidiſſe Hermogenem Tarſenſem *propter quasdam in hiſtoria figuras* (quum videlicet ita ſcriberet, ut aliorſum rapi poſſet ac dictum erat) *librariis etiam, qui eam deſcripſerant, cruci affixis.* Creditum, cenſeo, fodiſſe latus Domitiani per alium ejus ſimilem, aut

perſonatum aliquem ludicros vanosque triumphos agentem. Et ſceleſtiſſimus Imperator Commodus, eum qui Tranquilli librum vitam Caligulae continentem legerat, feris objici juſſit; ut eſt apud Lampridium cap. 10. Quibus rebus vero admonebantur Hiſtorici cauto opus eſſe, ac parcendum veritati metu poenae; quod de Poëtis ante aetatem ſuam dixit Horatius II. Epiſt. 1. 154.

-- *Vertére modum formidine fuſtis*,
Ad bene dicendum delectandumque
redacti.

Intereſt & huc connectere, quod de Imp. Alexandro Severo idem prodidit Lampridius cap. 3. fuiſſe in eo mirum literarum amorem & literatorum, quorum calamos vereri prae ſe tuliſſet, ne quid ſuo nomini labi adſpergerent.

Adhaec vel in bonorum elogia & laudes excurrere literarum monumentis in publicum editis ſaepe ma

li

lis ſub principibus capitalis noxae fuit. Tiberius, *virtutem ipſam exſcindere cupiens*, interemit Cordum Cremutium, quod in hiſtoriis Brutum & Caſſium laudaſſet: Domitianus Junium Ruſticum, quod *in monumento clariſſimi ingenii*, ut Tacitus vita Agricolae, Paetum Thraſeam & Helvidium Priſcum appellaſſet ſanctiſſimos viros; cujus criminis occaſione Philoſophi omnes urbe Italiaque ſummoti; Suetonio teſte. Nero vero etiam Lucano arte Poëtica & cauſarum actionibus interdixit, quod ei judices coronam dederant, quum Orpheum in theatro ambo recitaſſent: ſtulta opinione dementatus, ineſſe ſuis & Lucani carminibus ſimilitudinem. Ita vetus auctor qui Poëtae vitam compoſuit, & Tacitus Annal. XV. 49.

Poſtremo & hoc funeſtum optimis auctoribus accidit, quum paſſim deeſſent qui ingentes codices ſuis

ſumptibus plura per exempla diffunderent. Sic ab interitu Tacitum Tacitus princeps vindicavit; de quo Vopiſcus cap. 10. *Cornelium Tacitum, ſcriptorem hiſtoriae Auguſtae, quod parentem ſuum*, hoc eſt, *cognatum, propinquum*, nova notione ſubjecta vocabulo, *eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari juſſit: & ne lectorum incuria deperiret, librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in cunctis archiis juſſit, & in bibliothecis poni.* Valde autem vereor, ne ante librarii lectoresque defuerint Hiſtorico, Germanae virtutis, ſi quis alius, aequiſſimo aeſtimatori & judici, his de cauſis, quas ante attigimus. Ac ſine imperatore Tacito fuiſſet, forſitan & univerſam ejus hiſtoriam, quam habemus mancam & mutilam, nunc deſideraremus.

Sed longo e diverticulo, quo pace tua, Lector, me abiiſſe confido, nunc

nunc pedem refero in viam. Et noſter Cornelius quidem, utut libro, quem de ſitu & moribus Germanorum conſcripſit, Vbiorum mentionem injiciat atque etiam ceterarum Germanicarum gentium ſacerdotes, templa, lucos, nemora perſtringat; horum tamen genticam ſuperſtitionem ſilentio transmiſit: ſatis habens nominaſſe quos plerique omnes Germani duxere Deorum numero. Neque alibi fortaſſe ſcribendo Vbiorum attigiſſet aram; niſi e re tum geſta fuiſſet, uti locum aliquem ſua aetate hoc nomine clarum exprimeret, atque ſacerdotis apud eam in Romanum perfidiam notaret. Igitur ſapiendum uno ex primo annali ejus: cui quidem ejusmodi impreſſit veteris aevi notas ac veſtigia, unde in utra Rheni ripa haec ara condita, tum cui & quo tempore dicata ſit, colligi ac deprehendi poteſt; dummodo, ſui interpres, non ſupine

& ſegniter ſecum ipſo committatur. Quod quanto alii ante nos neglexere magis, tanto, niſi fallor, perſpexere minus veri rationem. Quo autem ad ipſam Aram via eſſet expeditior, praemiſimus de ſitu & oppidis Vbiorum, deque nonnullis aliis noſtra animadverſione dignis in eo terrarum tractu: rati & hinc lucem accedere Tacito & canae patriae vetuſtati. Vale. Herbornae in Naſſaviis a.d. XII. Calend. Februarii cIↄ Iↄccxxxviii.

CAMPIUS,

Literis ad Modium, quae exſtant hujus Novarum antiquarum Lectionum epiſt. III.

Exiſtimo Aram Vbiorum inibi loci fuiſſe, ubi nunc eſt oppidum Bonna. Nam Tacitus aram apud caſtra primae legionis poſuit. Ait enim *legatos ab Senatu regreſſos apud aram Vbiorum Germanicum adiiſſe:* duas ibi legiones, primam atque viceſimam hiemaſſe: ac Plancum legationis principem a tumultu & furore militum periclitantem, in caſtris primae legionis ſubſidium quaeſiſſe, illic ſigna & aquilam amplexum, religione ſeſe tutatum. Ac caſtra primae legionis prope Bonnam ſita fuiſſe, ex eodem Tacito patet, cum *Bonnam hiberna primae legionis* nominat Hiſt. IV. 25. Hujus diſtantiae, inter aram Vbiorum & Vetera, Bonnae ab eisdem interſtitium plane reſpondet: loquens enim de quinta & undeviceſima legionibus, ait, eas apud ſexageſimum lapidem, in loco, cui Vetera nomen eſſet, hibernaſſe, quae ratio noſtrae ratiocinationi plane & omnino congruens eſt: tanto enim intervallo oppidum Xanctenſium (Vetera haec fuerunt) Bonna diſtat. Fuit, cum exiſtimarem, hanc Vbiorum aram ſitam fuiſſe in arce Godesberg, quae eſt Archiepiſcopi Colonienſis ad quintum fere lapidem ſupra Bonnam, quod illic fanum Æſculapii fuiſſe ex inſcriptione antiqui lapidis conſtaret, & veriſimile videretur, aram in editiore loco poſitam. Hocque adeo mihi perſuaſerat illuſtris Noave aquilae (*Nuenariae*)

Co-

Comes Hermannus, antiquitatis & hiſtoriarum olim peritiſſimus. Sed erravimus: nam & nimis longe a primae legionis caſtris abeſt, nec alia ſunt veſtigia, quam lapidis iſtius Æſculapiani. Veroſimilius adeo eſt, Romanos longo poſt tempore, cum Bonnam incolerent, ſanitatis Deo illic ſacellum conſtituiſſe, in quo quidem ipſo etiam ſuum quidem; ſed acceptum a Graecis morem obſervarunt.

LIPSIUS in Taciti Annal. I. 57.

Frequens hujus arae mentio. Vidi qui vellet Bonnam nunc eſſe. (*Campium ſignificat*) ego vereor ut propius adfuerit ab oppido Vbiorum. Quicquid hodie ſit, puto originem ei loco a veneratione Auguſti, cui novo coeliti ara illic, recepta adulatione, exſtructa, uti ara Lugduni: & ad eam ſacerdotes ex primoribus gentis, inter quos Segimundus.

DE

ARA VBIORUM

IN C. CORN. TACITI

I. ANNALIUM

LIBRI DUO.

ARA VBIORUM.

LIBER PRIMUS.

De Vbiorum regione & finibus.

CAPUT PRIMUM.

De ſitu & oppidis Vbiorum.

ARGUMENTUM.

Vbii, populus Germaniae, olim dextram inferioris Rheni ripam inſedere: poſt transgreſſuri amnem. II. *Eorum fines, potentia & agri fertilitas.* III. *Oppida & Vici.* Colonia Agrippinenſium. IV. Marcodurum, Tolpiacum. V. Bonna, Noveſium, Gelduba, Vetera caſtra. VI. *Numerus legionum Rhenum juxta.*

VBia gens usque ab antiquiſſimis temporibus ad aevum C. Julii Caeſaris cis Rhenum, in finibus Suevorum, domicilium habuit; velut ipſe commentatus eſt libris, quos reliquit de Bello Gallico, veteresque Scriptores univerſi, qui de rebus ejus aliquid memoriae prodidere. Nec alia mens verborum eſt, quibus apud concilium Agrippinenſium uſi legati Tencterorum, Germaniae populi ad inferiorem Rhenum: *Liceat nobis vobisque utramque ripam colere; ut olim majoribus noſtris*; Tacito interprete Hiſt. IV. 44. Germani ergo fuere; nec illa erubuere origine. Sed crebris popularium, qui juxta erant, Suevorum Cattorumve excurſionibus quaſſati, relictis ſedibus trans flumen conceſſere. Quod factum imperante Caeſare Auguſto, ut opinor, mox ab anno urbis IↃ CCXLV, quo Tiberius primum in Germaniam miſſus, Dione Caſſio teſte lib. LV. quadragena millia dedititiorum Germanorum, ut Suetonius cap. 9. Tiberii, traduxit in Galliam, juxtaque Rhenum ſedibus aſſignatis collocavit. In his idem, vita Auguſti c. 21. Vbios & Sicambros nominat. Et ferme XXVIII. ante

te

te annis M. Vipſanius Agrippa, gener Auguſti, de Vbiorum gente non paucos Rheno traductos in fidem acceperat, ſe & L. Gallo Coss. anno urbis IↃ CC XVII. auctor Dio lib. XLVIII. & Strabo IV. Deque his capiendus Tacitus, ferens Vbios *olim transgreſſos*, Germ. cap. 28. Is Vbiorum populus, una cum Treveris, Romanorum bellis dehinc in Germania geſtis eorundem conſiliorum ac fortunæ ſociis, occuparunt quicquid Moſam inter & Rhenum agrorum eſt: inde a Mediomatricis & Vangionibus, usque ad Vſipetes Tencterosque, quos pulſos a Cattis Rhenum tranſiiſſe & Menapiorum regiones invaſiſſe non longe a mari, quo Rhenus influit, apud inſulam Batavorum, perſcripſit Caeſar Bell. Gall. IV. 1. Sed minis ejusdem Caeſaris perterriti, relictam ab Vbiis conceſſamque citeriorem ripam invaſere; ibidem cap. 8. quam & tenuiſſe etiamdum imperante Claudio Nerone a Cornelio accepimus, Annal. XIII. 56. & Agric. 32. Proin Vbiis ceſſit ager longe ampliſſimus, usque a Treveris ad Menapios, quorum alii trans Moſam ſedes extenderant. Nam Claudius Civilis, Batavorum belli dux, quum Romanorum dominatione cervicibus depulſa, in

propinquam Galliam hoſtile agmen duceret, ſocios Germanos ex Transrhenanis, ut cuique proximum, vaſtari Vbios Treverosque & alia manu Moſam transire juſſerat, ut Menapios & Morinos & extrema Galliarum quaterent; Hiſt. IV. 28.

II. Igitur Vbii inter Treveros in auſtrum & Menapios, quorum a tergo Gugerni, in ſeptentriones medii: inde Moſa amne ad occaſum, hinc Rheno ad ortum concluſi. Sic tamen, ut Eburonum, civitatis ignobilis atque humilis, pars major ad Moſam ab iis ſubmoveretur, auctore Caeſare Bell. Gall. V. 24. 28. Menapii vero cismoſani a temporibus ejusdem Caeſaris ſub Gugernorum laterent nomine; unde nulla, quod ſciam, poſthac eorum mentio. Sed fines Vbiorum, qua Treveros ſpectant, ex Tacito intelligas. Pergit enim Hiſt. l. c. *Actae utrobique* (cis & trans Rhenum a Germanis hoſtibus) *praedae. Infeſtius in Vbiis, quod gens Germanicae originis, ejurata patria, Romanorum nomine Agrippinenſes vocarentur. Caeſae cohortes eorum in vico Marcoduro, incurioſius agentes, quia procul ripa aberant*, Rheni puta, quousque Germanos excurſuros non opinabantur: Fuit

ergo

ergo Marcodurum (nunc Duren/ muro cinctum & Juliacenſi Ducatui adſcriptum oppidum) tum vicus civitatis Vbiorum; videturque clauſiſſe eorum ditionem verſus Treveros: ut ſit quaſi Mark Duren/ antiquo Germanico vocabulo *terminum* limitemve deſignante; aut mavis, Markt Duren / locus appellatus a nundinis frumentariis, quas & hodie quotannis vicini populares autumno adire conſueverunt: inolito more a civium memoria, ut per eum terræ tractum id pretium emptione & venditione frumento praefigatur, quod his in nundinis negotiatores pactum eant. Verum & medio loco inter Treveros & Gugernos ſeu Clivanos, qui nunc dicuntur, olim habitaſſe Vbios Rheno transgreſſos, illud indicio eſt, quod Mumius Lupercus, Romanum apud exercitum legatus, imminentibus Batavis, *legionarios e præſentibus*, *Vbios e proximis*, *Treverorum equites haud longe agentes*, *raptim transmiſit Rhenum*, Annal. IV. 18. Lupercus autem praeerat duarum legionum hibernis, Veteribus nuncupatis, quorum multam mentionem injecit Tacitus. Atqui eum locum, nunc Beertheim / quaſi Veterheim dictum, proxime adeſſe ab oppido Sancten / cui a legionis Thebaeae

ſanctis martyribus nomen, prolixe confecit Stephanus Pighius, Hercul. Prodic. pag. 63. ſeqq. Ceterum Vbiorum civitas *magna & potens* Cajo Caeſari, Bell. Gall. IV. 3. ſed vel ideo, & quod deſerta patria Romanorum amicitiam ſocietatemque ambiiſſet, *transrhenanis gentibus inviſa*; ut eſt apud Tacitum Hiſt. IV. 63. proceſſuro ſecutis temporibus ſæpe ad ejus perniciem odio, Francis Galliam invadentibus. Plinius vero etiam eorum agri eximiam ubertatem praedicavit: *Vbios gentium ſolos novimus, qui fertiliſſimum agrum colentes, quacunque terra infra tres pedes effoſſa & pedali craſſitudine injecta, lætificent*; Hiſt. Nat. XVII. 8.

III. Acceptis in tutelam a M. Agrippa Rhenumque traductis Vbiis, ut ſupra demonſtratum, neptis ejus, Julia Agrippina, uxor Claudii principis, filia Germanici ex cognomine muliere, ut vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret; in eorum oppidum, quo genita erat, veteranos coloniamque deduci impetravit, ut tranſitu amnis Germanos prohiberent, conditricis ſuae nomine Agrippinenſes appellandi. Tacitus Annal XII. 27. Germ. cap. 28. & Marcellinus lib. XV. Neque dubito, auſpiciis ejusdem mulieris & mariti,

riti, Romæ ſimilibus operibus intenti (ut Suetonius cap. 20.) ſub prima ejus coloniae initia, Romanae magnificentiae argumento, factum per militem aquaeductum, opere arcuato ſub terra, immani ſumptu & labore (qualem & Moguntiacum perduxit Imp. Alexander, Mammaeae filius; ſi credimus Diffenbachio, epitoma Chronicorum) ferme XXIV. millium ſpatio illuc decurrentem: conceptum in altiſſimis Eifaliae montibus; ubi rudera ejus, non metuentia ævum, etiamdum extant, atque ego his meis oculis uſurpavi: accolae die Adroff vocant. Niſi quis malit id operis retro referre ad M. Agrippam, quem diximus: qui ante paullum Romae magnum ſibi nomen cura aquaeductuum comparaverat; ut eſt apud Julium Frontinum lib. I. & II. Fertur vetus lapis, deſcriptus Juſto Lipſio in Taciti Annal. XII. 27. quo COLONIA CLAUDIA AUGUSTA AGRIPPINENSIUM ſalutatur: facto nomine de Claudio Caeſare, quo imperante eo veterani miſſi, precibus uxoris ejus, dictæ Plinio indice libri VII. Nat. Hiſt. *Agrippinae Claudii*, ſcilicet uxoris; velut idem lib. X. cap. 29. quo alia noſceretur a matre, Auguſti nepti, cui idem nomen, ut diximus.

Tritum tamen antea Romanis Scriptoribus *Coloniae Agrippinenſis* nomen fuit. Quanquam & Aurelio Victori in Trajano, & Trebellio Pollioni in Triginta Tyrannis cap. 6. & 7. audit *Agrippina*, a M. Agrippa, quem praediximus, cui vero ea urbs civium quidem Rheno traductorum auctum numerum; non coloniam, non jus Italicum, adeoque nec nomen debet; ſi verum amamus. Unde recte *Agrippinenſem* dixeris. Qui *coloniam Vbiorum* appellet, veterum reperio neminem; quippe *libentius Agrippinenſes vocati ſunt*. Tacitus Germ. cap. 28. Ex quo apparet longius abeſſe ab Auguſteo aevo inſcriptionem, quae usque hodie conſpicitur in fronte curiae ejus urbis, praefertque nomen *Coloniae Agrippinae*. Coloni autem non ſemper in agros deſertos atque inhoſpitos, ſed ſaepius in oppida & vicos mittebantur. Illae coloniae proprie condi: huc veterani milites deduci, & colonia militaris diceba-tur. Quodnam vero nomen huic Vbiorum oppido, antequam Romana fieret colonia, vernacula Germanorum lingua ſit impoſitum, ſiletur: Habuiſſe indubium eſt, quo ab aliis oppidis, ſi non ipſorummet Vbiorum, at vicinarum Germanica-

nicarum gentium uſu & commercio diſtingueretur. Scilicet tribuendum hoc Romanis hiſtoricis, qui cum ſuis popularibus ſcriberent, ſatis habuere, ſi peregrinae ac diſſitae alicujus gentis locum principem *oppidum* dicerent per excellentiam, vel *caput gentis*, ſuppreſſo gentico loci nomine: ſero demum invaleſcente uſu, ut nobiliſſima & primaria alicujus populi aut provinciae urbs *Auguſta* diceretur. Neque mirum Tacito ad eundem modum ſermonem eſſe de Vbiorum loco primario; ſiquidem proprie loquendo tum non niſi unum his oppidum fuit: ceteris locis in uſum caſtrorum ad oppidorum inſtar munitis; ſed qui vel ideo oppida non vocati. Ita vero Caeſaris Germanici aetate *oppidi Vbiorum* meminit Annal. I. 36. & quidem priusquam ab Agrippina ejus filia Romanum nomen ſortiretur: quod factum perhibuit, haud parvo intervallo temporis, eorundem Annalium lib. XII. 27. Atque idem *oppidum Batavorum* memorat Hiſt. IV. 19. ſenſu vago; cum plura tum fuerint Batavorum oppida; velut Vada, (*Wageningen*; confuſum nomen, ut opinor, cum Vadis, loco Liguriae: vitio librariorum) Grinnes, Arenacum, quorum ipſe perſcripſit nomina;

mina; ni ſit Batavodurum, quod multis interjectis nominat. Neſcio vero, an non ipſimet noſtro aptem, quod dixit ineunte Vita Agricolae, *omnem aetatem ſuorum incurioſam eſſe.* Tantum abeſt, ut de nihilo ſint querelae Savilii, deſiderantis in Cornelii hiſtoriis χωρογραφίας ἀκρίβειαν: nequidquam exagitante ipſum Gronovio. Itaque oppidum jam ante conditum ab Vbiis adverſa in amnis ripa collocatis, eodem loco, quo Agrippinenſis colonia poſt deducta, mihi valde ſit veroſimile; quamvis nomen literis non ſit proditum. Niſi forte **Urſtadt** fuerit: quaſi **Ubier ſtadt**; quemadmodum **Urbach** antiquo nomine nuncupantur hodie vici aliquot cis Rhenum in regione Vbiorum veterum. Oppida & vicos autem, in quos miſſi coloni, amiſſo vetere nomine ſaepe novum mittentis adſumpſiſſe, monere nihil attinet.

IV. Dein Cornelii Taciti temporibus, annis omnino LX. a Chriſto nato, quum Romae rerum potiretur Veſpaſianus, praeter Coloniam & Marcodurum, de quibus dictum, in Vbiorum civitate ad laevam Rheni ripam bellis Germanicis innotuere loci iſti, *Tolpiacum*, *Bonna*, *Noveſium*, *Gelduba*, *Vetera caſtra*. *Tolpiacum*

cum Cornelio memoratur Hiſt. IV. 79. poniturque *in finibus Agrippinenſium*; ut hinc Vbios omnes & Agrippinenſes vocatos intelligas. Vernacule eſt Zulpich / vulgo hodie Zulich. Sueti enim Romani veteres literam Z, ipſis inſolitam & paulo aſperiorem viſam, cum T commutare; velut *Tigurum*, vel rectius *Turigum*, pro Zurich / contracte Zürch: *Biturix* pro *Butzrig*; ut voluit Hortenſius, commentario in Lucanum: *Catti* pro Catzen / dein *Chaſſi*, denique *Haſſi* & *Heſſi* appellandi. Niſi malis ipſoſmet Germanos olim in his frequentaſſe literam T, cujus vicem labente aevo Z praeſtiterit; quod minus a vero abhorret. Ita enim T in peregrinis vocabulis extulere cum ſibilo; ut in Rheinzabern / Bergzabern/ quae ſunt a Latina *tabernarum* voce. Similiter ex antiquo Longobardico virorum nomine Theobald fecerunt Seobald; a Theutz vel Theitz manavit Zeitz / quod eſt oppidum Saxoniae. Sed illuc revertor. Fuit Tolpiacum (nunc Archiepiſcopatus Colonienſis oppidum) omni tempore, ob eximiam ampliſſimamque circumjacentis agri planitiem, Martis palaeſtra, maximeque Clodovaei Francorum regis proelio cum Alemannis, quinto

to exeunte ſeculo, clarum. Dicitur in Antonini itinerario *vicus Supernorum*. Legendum haud dubie *Gugernorum*, ut pridem obſervarunt alii; quamvis vel ſic inepte. Hos tamen Juliacenſes eſſe hodie Dinaeus & Rhenanus opinati ſunt. At audiamus Tacitum. Is ductum a Dillio Vocula exercitum *in proximos Gugernorum pagos* retulit, qui ſocietatem Claudii Civilis, Batavorum ducis, acceperant, Hiſt. IV. 26. Id quod de populo capiendum, inferiorem & quidem Gallicam Rheni ripam colente, verſus Batavorum inſulam. Et ſuadet ejus belli hiſtoria, quo ineunte Treveri & Vbii ſuas copias cum Romanis conjunxerant. Itane vero Gugernos, ab his circumſeſſos, intraque fines ſuos facile coërcendos, tranſiiſſe in partes Batavorum & militaſſe contra Romanum dixeris? Praetereo alia. Sic Plinius Hiſt. Nat. IV. 17. medios Gugernos collocat inter Vbios & Batavos.

V. Tolpiaco in orientem non longe abeſt *Bonna*, laevo Rheno imminens. Olim vicus; ſed vallo ac muro ad oppidi inſtar cincta a milite Romano, in uſum caſtrorum primae legionis, cui tum praeerat Herennius Gallus, quum auctore duceque Claudio Civile Batavi res novas

mo-

molirentur. Quo ipſo bello, intra fines Vbiorum & Gugernorum geſto, Bonna inclaruit ceteraque loca, quae ſupra attigimus. Id bellum fuſe perſcripſit ſaepe laudatus Corn. Tacitus quarto & quinto Hiſtoriarum: atque utinam reliqui ad xxx. uſque libri ſupereſſent, quibus & res Germanorum perſecutus eſt! Erant vero Bonnenſia caſtra prima inferioris Romani exercitus, ceteris ad Rheni decurſum uſque ad Oceanum protenſis. Infra Bonnam proximis caſtris locum dedit *Noveſium*, vernacule Neus: hodieque non obſcurum Archiepiſcopi Colonienſis oppidum: xvi. milliarium Romanorum, quorum IV. faciunt milliare Germanicum, infra Coloniam Agrippinenſem diſtantia, ex Antonini dimenſione. Dehinc iter dabatur ad Caſtellum *Geldubam:* ubi tertia caſtra, muro valloque ab Romanis Civili obviam euntibus, Dillio Vocula duce, aut recens circumdata aut innovata; cujus de ſitu mox plura dicemus. Paulo inferius apud Gugernos, non longe Rheno, quarta hibernabant, dudum ante munita; unde *Veterum* nomen adepta: niſi de *veteribus militiae*, Corneliana phraſi, dicta malis. Diſſita Bonna ſexageſimum apud lapidem, hoc eſt, LX. Romanis milliariis; teſte noſtro Annal. I. 45. VI. Ce-

VI. Ceterum de numero copiarum Romanarum ad Rhenum ante Caeſarem Germanicum ob defectum hiſtoriae nihil conſtat; niſi eum ex belli ejus & quae ſecuta ſunt, narratione aeſtimes. Nimirum is octo legionibus dux ab Auguſto impoſitus Annal. I. 3. IV. 5. quae hiberna habuiſſe puto ordinarie his locis: Moguntiaci II. Bonnae I. Noveſii II. in Veteribus II. octava, cum una alterave centuria reliquarum legionum, diſtributa per caſtella Rhenum juxta, ut praeſidia agitarent. Has ad ſenarium numerum redactas, neque integras, bello quod diximus, Batavico *inania* Civilis dixit *legionum nomina*, Hiſt. IV. 14. quarum duae cum eſſent in Veteribus deletae a Batavis, reliquae attritae; ſeptem aliae his ſupplendis undiquaque ex imperii provinciis coactae mittebantur ſub Petilio Ceriale; ibidem cap. 68. In Agrippinenſem vero Coloniam legiones miſſae, hiemandi vel aeſtivandi cauſa, non leguntur: quod non vacaret periculo, proclivi ad res novas milite ipſisque majoris ac opulentioris oppidi civibus; ſi quidem in fraudem utrinque fieret conſpiratio. Et Romanis id more acceptum, verſo in exemplum Auguſti inſtituto; de quo Suetonius

tonius cap. 49. *Neque tamen unquam plures quam tres cohortes in Urbe eſſe paſſus eſt; easque ſine caſtris: reliquas in hiberna & aeſtiva circa finitima oppida dimittere aſſuerat.*

CAPUT SECUNDUM.

De ſitu exſtinctorum ferme vetuſtate locorum nonnihil. De foſſa inter Rhenum & Geldriam. Tum de Rheno in Vahalim evoluto.

ARGVMENTVM.

Aſciburgium II. Gelduba. III. L. Annaei Flori *locus a mendo vindicatus*. IV. Cn. Domitius Corbulo *foſſam duxit, non ab vrbe Leida ad oppoſitum Rheni & Moſae oſtium, quod* Cluverius *voluit; neque inter Wick & Krimpen, ut* Ryckius; *ſed Rhenum inter & Geldriam.* Corn. Taciti *locus elucidatus.* V. Claudius Civilis, *diruta mole Druſi Rhenum divertit in Vahalim. Alius* Taciti *locus diſcuſſus & emendatus.*

Et horum quidem, quae diximus, oppidorum ac vicorum in Vbiis eorum-

que confinio ſitus certus adſignari poteſt; praeter Geldubam, cui addimus *Aſciburgium*. Fuit is locus in ripa Rheni ſitus, pridem ante Tacitum nobiliſſimus; ut quem ab Vlyſſe errabundo conditum trita ferri fabula ſcriptum reliquit Germ. cap. 3. Quid ſi **Aſchburg** olim vernacule dictum putemus ab Heſo, Marte? cui ara illic poſita, *praecipuo Germanorum Deo*, ex Tencterorum ſententia Hiſt. IV. 64. qui Ἄζυζος, עזיזא, Syris, ob virtutem ac virium praeſtantiam; Juliano teſte oratione in ſolem; unde nata de Vlyſſe conditore fabula. Ex Syria autem omnem prope ſuperſtitionem in ceteras profluxiſſe terras, omnes norunt. Et pluribus Germaniae locis nomina olim indita de Marte, **Aſch** vel **As** / item **Hees** vel **Heis** & **Hies** dicto. Sic **Aſſenheim** / antiquiſſimum oppidum Veteraviae: **Asberg** / Caſtellum Ducatus Vuirtenbergici. Huc referimus **Eſchwegen** / **Eſchbach** / **Eſchweiler** & ſimilia: mutato *A* in *E*; velut *Aliſo* Taciti nunc **Elſen** / *Angrivariorum regio* **Engern** / Albis fluvius **Elbe** / Amiſius **Embs** eſt. Sic **Aſmann** vetus praenomen virorum: **Hesberg** / olim **Heſſeburg** / locus Saxoniae. Situm Aſciburgii vero, cum alia inter loca, tum ad-

adſpectu utriuſque Rheni ripae, definivit Tacitus Hiſt. IV. 33. Scilicet Claudium Civilem perhibet, qui tum Vetera obſidio cincta tenebat, adverſus Dillium Voculam, Geldubae in caſtris haerentem, miſiſſe veteranas cohortes & quod e Germanis ſociis, Rheni ripam ſuis copiis ſupra Vetera complentibus, maxime promptum: Julio Maximo & Claudio Victore ſororis ſuae filio ducibus. Hos *rapuiſſe in tranſitu hiberna alae* (Romanae) *Aſciburgii ſita: adeoque improviſos caſtra Voculae involaſſe.* Quid clarius? Fuit is locus inter Vetera, ubi tum Germani ſtabulabantur, & Geldubam medius, hoc eſt, manui a Civile contra Voculam miſſae in via recta, aut certe non longe propter eam; quod facile ejus ſuadet feſtinatio. Eſtque hodie vicus prope Moerſam oppidum, **Aſburg** dictus, monſtrans rudera caſtelli antiquiſſimi, ut pridem obſervarunt Geographi.

II. Difficilioris indaginis *Gelduba* eſt: quod ejus loci nomen, quemadmodum nunc legitur in Romanis auctoribus, nuſquam hodie apparet; tametſi cetera, quae hucuſque expoſuimus, nomina ſuperſint univerſa cum ipſis vicis & oppidis. Si-

tam inter Noveſium & Vetera, Sanctenſi oppido propinqua, ſupra demonſtravimus. De loco autem quaeritur, quem hoc in agrorum tractu occupavit. Prima fronte venerat in mentem de Geldria, oppido: quod & proclivis eſſet peregrino in vocabulo librariorum lapſus, & Antoninus de Gelduba ſileret in Itinerario; ut opinabar, hanc ob cauſam, quia eum locum ſuo in itinere propter Rheni ripam non reperiſſet, qua de cauſa & Gelriis nomen dediſſe Geldubam Carolus Bovillus opinatus eſt. Sed muto ſententiam, edoctus meliora. Litem ipſe de plano componit Cornelius Hiſt. IV. 27. *Forte navem haud procul caſtris, frumento gravem, cum per vada haeſiſſet, Germani in ſuam ripam trahebant.* Dixerat tribus abhinc verbis de caſtris ad Geldubam poſitis a Vocula duabus cum legionibus Bonna & Noveſio ad Vetera pergente, ut totidem legiones, in his obſeſſas a Germanis, defenderet liberaretque. Igitur nihil ambigo locum non longe Rheni ripa adfuiſſe, via recta inter Noveſium & Aſciburgium, ubi collocavit Cluverius: & recte quidem; niſi quod paulo inferius Rurae opponendum *vi*deatur, ubi Rheno influit; ut apparebit e ſequentibus. Non prae-

praetereundus Plinius Hiſt. XIX. 5. *Inter medica dicendum ſiſer: & ipſum Tiberius princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis a Germania. Gelduba appellatur caſtellum Rheno impoſitum, ubi ejus generoſitas praecipua: ex quo apparet frigidis locis convenire.* Puto id caſtellum inter quinquagena eſſe Druſo per Rheni ripam directa; ut Florus IV. 12. quae per caſtella & caſtra tum legiones diviſae, etiam trans Rhenum ad Luppiam: ſic ut illis ala militaris una vel plures, his totae legiones tenerentur.

III. Fallor, an ex his, quae de ſitu Geldubae diximus, aſſeritur ejuſdem Flori locus, dudum expertus Criticorum manus. De Druſo Nerone continuo ſubjecta ibidem legimus verba iſta: *Bonnam & Geldubam pontibus junxit claſſibusque firmavit.* Nonnemo apud Stadium emendavit, *Bononiam & Geſſoriacum.* Immani ſaltu ab Rheno, ubi Druſo res fuit cum Germanis, ad portum Morinorum! Graevius cum Cluverio pro Gelduba ſubſtituit *Moguntiacum*: praeter Germanicarum gentium, quibus bellicum apparatum Druſus opponebat, & caſtrorum ſitum, in quibus legiones ad Rheni decurſum infra Bonnam hiemabant regula-

riter; ut ſuperius dictum. Alii *Geſoniam* legunt; ſenſu nullo. Ego nihil mutem. Etenim Germanicus, Druſi filius, proximo contra eoſdem Germanos bello ſuſcepto, patris exemplo, (conf. Taciti Annal. II. 8.) qui nuper e vivis exceſſerat, *arma*, *claſſem*, *ſocios* Rheno demiſit ex hibernis Bonnenſibus, quae prima erant inferioris exercitus, Annal. I. 45. ceteris legionibus, ut par erat, ad ſuperiorem Rhenum praeſidia agitantibus. Idemque *juncto ponte* Rheno traduxit copias in proximos Vſipios & Bructeros, cap. 49. Sermo autem Floro eſt de inferiore Rheno, ut dictum, cui Druſus praeſidia impoſuit in victos nupero bello Germanos. Idcirco, ut bello forte a Germanis redintegrando copias & commeatum facilius citiusque deduceret aut transmitteret, prohiberetque hoſtium incurſus; pontes navales (quibus tum Rheno uſos Romanos ab Julii Caeſaris aevo, qui immobiles ſtruxerat, ex Annal. II. 6. apparet) & claſſes (unde *luſoriae naves* Vopiſco in Bonoſo cap. 15. quas Rheno Germani incenderant) flumini impoſuit, Bonnam inter & Geldubam: copias inde per adverſam Rurae fluminis ripam & ſupra ducturus in Germanos, cum maxime in

Cat-

Cattos Suevosque, quorum irruptiones cominus ex adverſa Rheni ripa, inter Bonnam & Geldubam, ante alios inferioris Germniae populos metuebat: haud ſecus ac *pedes*, *eques*, *claſſis* ad Luppiam amnem convenere, quum Bructeros peteret Germanicus, Annal. I. 60. Quae quidem videtur ratio, quamobrem Florus Geldubam nominet potius, quam vel Vetera caſtra, vel aliud caſtellum Gelduba inferius. Neque intercedit Dio de Druſo Germanico lib. LIV: Ἅμα δὲ τῷ ἦρι πρὸς τὸν πόλεμον αὖθις ὥρμησε, καὶ τόν τε Ῥῆνον ἐπεραιώθη, καὶ τȣ̀ς Ουσιπέτας κατεςρέψατο, τόν τε Λȣπίαν ἔζευξε, καὶ ἐς τὴν τῶν Συγάμβρων ἐνέβαλε, καὶ δι᾽ ἀυτῆς καὶ ἐς τὴν Χερȣσκίδα προσεχώρησε, μέχρι τȣ͂ Ὀυϊσȣ́ργȣ. *Initio veris rurſus ad bellum profectus, Rhenum tranſiit, Vſipetes ſubjugavit, Lupiaeque fluminis ripis ponte junctis, in Sygambros* (quondam *Segi* vel *Sigae*, ut volunt cum Bertio, fluminis accolas, quorum oppidum Σεγοδȣ͂νον Ptolemaeo, nunc **Siegen**) *irrupit, perque eos in Cheruſcorum regionem usque ad Viſurgim proceſſit.* Ita Latinus interpres. In Graeco ad verbum eſt *Lupiam junxit:* non hercle ponte immobili, utraque in ripa firmando, quod proprie eſt γεφυρȣ͂ν ποταμὸν; ſed navibus, quae pon-

tibus ſtratae: neque Luppiam trajecturus; ſed toto adverſo flumine adacturus exercitum cum commeatu in Sicambros, quorum ſedes tum ad Luppiae fontes. Quemadmodum ergo Florus dixit Druſum pontibus junxiſſe Bonnam & Geldubam; ſic Dio, utramque ripam Luppiae, tanquam continentem terram, pontibus navalibus peragraſſe. Inſolens verbi uſus, quo vix reperias ceteris auctoribus tritum. Dioni autem ſermo eſt de Druſi expeditione in Vſipetes, Sicambros & Cheruſcos; Florus ob oculos habuit regionem, quam diximus Bonnae & Geldubae oppoſitam, intermediis Vſipiis Tencterisque Cattis tum habitatam & Suevis, potentioribus populis, victis magis, quam domitis. De his idem Dio Lib. LV. Ἐς δὲ τὴν τῶν Χάττων ἐσέβαλε, καὶ προσῆλθε μέχρι τῆς Σουηβίας, τήν τε ἐν ποσὶν οὐκ ἀλαλαιπώρως χειρούμενος, καὶ τοὺς προσμιγνύντας οὐκ ἀναιμωτὶ κρατῶν. *In Cattorum fines ingreſſus, ad Suevos uſque pervenit, obvia quaeque non ſine magno labore ſubigens, congreſſoſque proeliis haud incruenta victoria ſuperans.* Vt ergo bellicoſam gentem in officio contineret reprimeretque, pretium fore credidit, pontes navales & claſſes Rheno imponere, quibus legiones e caſtris

ſtris

ſtris apud Vbios ſitis, ſummis, mediis & imis, Rheno commearent, Germanosque tranſitu prohiberent. Atque haec, me quidem judice, Flori commodiſſima ſententia eſt, Druſum ferentis *Bonnam & Geldubam pontibus junxiſſe claſſibuſque firmaſſe.* Quod vero *claſſes* praedicat numero multitudinis, ex panegyrica magis, quam pedeſtri dictione & fideli hiſtoria eſt. Tacitus poſt Druſi exceſſum conſtanter loquitur de una claſſe Romanorum, Rheno geſtata & Oceano ex Galliis advecta; neque vero fit ſimile plures ante habuiſſe diverſis locis apud Vbios.

IV. Quum in eo ſumus, ut eruderemus, quae ad Vbiorum regionem & fines attinent; negligere non poſſumus & Taciti locum, ſic habentis de Cn. Domitio Corbulone (Gabinii Secundi nomen ſubſtituit Suetonius in Claudio cap. 24. nato errore, cenſeo, quod is Corbuloni ab Rheno avocato eodem in munere ſucceſſor datus) praefecto inferiori Romanorum exercitui ad Rhenum, qui ductis copiis in Chaucos, Amiſiam inter & Viſurgim populum Germanicum, Gallicam Rheni ripam excurſionibus infeſtantem, juſſu Claudii Caeſaris, optimi ducis virtuti &

honori invidentis, ſigna receptui dederat, Annal. XI. 20. *Vt tamen miles otium exueret, inter Moſam Rhenumque trium & viginti millium ſpatio foſſam produxit, qua incerta Oceani vitarentur:* hoc eſt, qua legiones & commeatus e Galliis, non mari, ut ante haud ſine periculo factum; ſed Moſa flumine, vel in Batavos, vel ad Rhenum ſupra Batavorum inſulam in Germanos ſubveherentur. Placet legi *vitarentur* cum Vertranio pro *vectarentur* aut *verterentur*, ut alii, aut denique *vetarentur*, quod inſolentius; quamvis Lipſio & Gronovio arrideat. Ecquis enim (ut cetera nihil morer, quae aliena ſunt) ferat dicentem, incerta Oceani, puta inundantes aeſtu maris fluvios, Rhenum Moſamque, ut volunt, *vetare*? Id vero Cornelio eſt *coërcere*; velut Annal. XIII. 53. de Paullino Pompejo: *Ille inchoatum ante tres & ſexaginta annos a Druſo aggerem coërcendo Rheno abſolvit.* Deinde *incerta Oceani* nemo de aeſtuariis exaudiat, unde reſtagnant Rhenus & Moſa, ubi in mare ſe evolvunt: quae potius certa ſunt & conſtanti maris aeſtu cientur; ſed maxime de tempeſtatum maris ventorumque Oceanum illum impellentium injuria, Corneliano compendio. Ita enim ille Annal. III. 54.

lite-

literis Tiberii ad Senatum: *At hercule nemo refert, quod Italia externae opis indiget, quod vita populi Romani per incerta maris & tempeſtatum quotidie volvitur.* Sermo eſt de commeatibus, qui ex transmarinis provinciis in Italiam advehebantur. Rurſus, fac cauſa fluminum refluentium, tanquam incertorum Oceani, actam foſſam illam: nonne *revectum diverſi maris aeſtum* noſter cauſſatus erat, ſuo quodam loquendi genere? Sic Agric. cap. 23: *Glota & Bodotria diverſi maris aeſtu per immenſum revecti, anguſto terrarum ſpatio dirimuntur.* Igitur Tacitus hoc vult intelligi: Corbulonem foſſam eam feciſſe, qua iri & rediri navibus, copias & commeatum e transmoſana Gallia vehentibus, ad Rhenum poſſet: ne quomodolibet neceſſum eſſet ſubire Oceani pericula: eaque maxime, quae ante, coorta ſaeva tempeſtate, furente vento aquilone, claſſem Germanici e Galliis Oceano advectam attriverant, Annal. II. 6. 23. Adhaec metus erat ne Batavi, novarum rerum cupidi, naves per Rheni oſtium adigendas in ſuam ripam traherent diriperentque aut deprimerent. Ita enim de his Hiſt. V. 23. *Cauſſa inſtruendae claſſis, ſuper inſitam genti vanitatem, ut eo terrore*

com-

commeatus Gallia adventantes interciperent. Et lib. IV. 79. *Claſſem ultro Caninefates aggreſſi ſunt: majorque pars navium depreſſa, aut capta.* Diſſentientibus, quos inter Lipſius, impoſuit Dio lib. LX. ferens factam foſſam eo nomine, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ Ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναῤῥέοντες πελαγίζωσιν, *ne fluvii, Rhenus & Moſa, in Oceani aeſtu refluentes, alveis excederent.* Neque etiam Corbulo διετάφρευσε πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ Μόσου, *perfodit quicquid inter Rhenum Moſamque eſt terrarum ſpatii*, ut idem Dio (Eccui enim in his, quae inter ſe pugnant, non potior fides ſit Taciti, quam Caſſii, perſcribentis de re geſta pridem ante aetatem ſuam?) ſed *produxit* foſſam (ita vero ſignanter Cornelius) non amplius *XXIII. millium* paſſuum longitudine, id eſt, paulo infra ſex milliaria Germanica, quae ferme ſunt inter Rhenum & Geldriam. Et perduxiſſet ad Moſam usque, ut erat animus; niſi id oneris cervicibus miles depuliſſet, cui *effodere rivos cum damno labor* erat, Annal. XI. 20. Itaque, cum minus ex voto ſuccederet Corbuloni optimum inſtitutum; eodem conſilio, ſed alia via & ratione majorisque compendii ergo, id ipſum tentavit poſtmodum L. Antiſtius Vetus:

qui

qui Moſellam & Ararim connectere parabat, ut copiae Romanae per mare mediterraneum, dein Rhodano & Arare ſubvectae, per foſſam, mox fluvio Moſella in Rhenum & Oceanum decurrerent. Sed deſtitit incoepto, invidente AElio Gracili Belgicae legato, Annal. XIII. 53. Atque hercle eam in ſententiam ſi Cornelium accipimus, longe magis conſtat ratio & verbis ejus & facto Corbulonis, quam ſi cum Ryckio foſſam illam putemus ductam inter *Wick* & *Krimpen*, ubi nunc Lecca, Rheni diverticulum; aut cum Cluverio a vetere Rheni brachio, usque ab urbe Leida, ad ſiniſtrum ejusdem fluminis alveum. Eſt enim, ſi verum amamus, idem Rheni brachium, ad quod foſſae illae, Cluveriana Ryckianaque alteris ſuis oſtiis protenduntur. Scio id Rheni os ad auſtrum Moſae nomen aſſumere, & aſſumſiſſe Tacito ſuperſtite, Annal. II. 6. ſed vereor, ut hoc ipſum Rheno illapſum idem Tacitus haec ſcribens adſpexerit, ac Moſae, illud Rheni nomine inſigniverit, non monito lectore; niſi eadem opera ſtudio ſectari ſermonis ambiguitatem obſcuritatemque dixeris. Enimvero alia nimioque dilucidior ejus dictio eſt, id Moſae oſtium ſignificantis:

Spa-

Spatium velut aequoris electum, quo Moſae fluminis amnem Rhenus Oceano affundit; Hiſt. V. 23. Quid? Corbulone modo antequam eam foſſam ageret, literis acceptis a Claudio principe, novam in Germanias vim prohibente, juſſus eſt e finibus Chaucorum *referre praeſidia cis Rhenum?* Annal. XI. 19. hoccine eſt in Gallicam provinciam, inter Moſam & Rhenum, quae Romanis cisrhenana dicta, & in qua ad Rheni ripam, tanquam imperii limitem, praeſidia & caſtra habebant legiones ordinarie: ad arcendos Germanos, neve quis novus Arioviſtus regno Galliarum potiretur, tum ad Galliam Belgicam in officio continendam? *praecipuum* enim *exercitus robur Rhenum juxta* erat, *commune in Germanos Galloſque ſubſidium;* Annal. IV. 5. Atque his e ſtationibus ante venerant milites, C. Caeſari auxilio ſubmiſſi contra Pompejum. Lucanus I. 462.

Et vos, crinigeros bellis arcere Caycos
Oppoſiti, petitis Romam, Rheniqueferoces
Deſeritis ripas, & apertum gentibus orbem.

Ex quo apparet, hoc voluiſſe Claudium, ut Corbulo praeſidia copiasque e Chaucorum

rum finibus reduceret: non in Batavorum inſulam, utrumque inter Rheni oſtium concluſam, ut inibi foſſam duceret: quod vellent qui a nobis in diverſum eunt; ſed *cis Rhenum*, hoc eſt, in fines Gugernorum & Vbiorum: atque in his eam foſſam actam. Quam vero, ad marginandam firmandamque ſuam foſſam, Cluverius in ſupra laudatum Taciti locum congeſſit argumentorum materiem. parvo labore, admotis quae modo diſputavimus, convellitur. In vetuſtatem injurius: cui foſſae antiquiſſimae ruinas, quae uſque hodie ſuperſunt inter Rhenobergam & Geldriam, invidit, neque eam in tabulis expreſſit: pertractis in eandem incuriam pleriſque aliis Geographis. Contra ea pro foſſa Corbulonis ſubſtituit Leidenſem: nullis illorum temporum annalibus celebratam, eoque recentioris aevi; aut certe non illam Corbulonis, ſed ante factam. Plurium enim mentio eſt Annal. XIII. 18. quibus, & Oceano, naves idem Corbulo adegit in Chaucorum regiones: foſſasque, numero multitudinis, trans Rhenum, novi & immenſi operis, Druſo jam ante effectas Suetonius tradidit in Claudio cap. 1. quarum unam cum claſſe ingreſſus Germanicus;

cus; nc quidquam fidem Suetonii πρὸς δυ-λείαν τῆς ὑποθέσεως ſolicitante Cluverio in Taciti Annal. II. 8. Quidni & aliis locis tum fuerant inter Rheni oſtia, Lugduni etiam, in publicos uſus?

V. His ita expoſitis, ut forte occurrebant, dabis & hanc mihi veniam, Lector, uti porro ſecutus Rheni ripam ex Vbiis Gugernisque excurram ad Batavos. Juvat alium locum excutere, argumenti haud abſimilis, Taciti Hiſtoriarum quinto cap. 19. qui praeteritus, quos vidi, interpretibus, faceſſit negotium, nec immerito. Claudium Civilem, bellum contra Romanos renovantem, intelligas *diruiſſe molem a Druſo Germanico factam, Rhenumque prono alveo in Galliam ruentem, disjectis quae morabantur, effudiſſe. Sic velut abacto amne, tenuem alveum, inſulam inter Germanosque, continentium terrarum ſpeciem feciſſe.* Mireris, quid Rhenus in Galliam ruat: quaeras, quae Druſiana moles? Vbi enim locorum, inquies, Rhenus in Galliam rueret? qui eam a Germania diſterminavit; velut noſter diſertim ineunte libello de Germania: adde, quem altero amne, Vahalis cognomento, non labi in Galliam, ſed *ad Gallicam ripam adfluere* dixit Annal. II. 6. Nimirum

rum Civilis, victor bello adverſus Romanos, de quo Hiſt. IV. ſed praelio ad Vetera inferior, quo ſumma Romanorum bellicae rei penes Petilium Cerialem erat, Rhenum fuga petierat, regreſſus ad Batavos. Nec tamen auſus armis tueri oppidum Batavorum, ſitum, ut opinor, extra Batavorum inſulam in confinio Gugernorum, cum agri Gallici ora, de qua Hiſt. IV. 12. raptis quae ferri poterant, ceteris injecto igni, in inſulam conceſſerat, quam Oceanus a fronte, Rhenus altero ſui alveo Vahali ad auſtrum, altero ad boream, tergum ac latera circumluit: *gnarus deeſſe Romano exercitui naves efficiendo ponti, neque hunc aliter transmiſſurum.* Hoc interamno terrarum ſpatio concluſus, undis ſe defendere promptiſſimum ratus, interea dum ſecundo flumine, Rheno, a Veteribus ad ſuos devehitur, neque confeſtim a tergo hoſtis urget, Rhenum parat evolvere in Vahalim, eo loco, quo primum pleno alveo divortium facit inque duos amnes ſcinditur, ad munimentum Schenckii, vulgo Schencken-Schantz, olim *Gravenweerd.* Quod ut efficeret commode, *diruit molem* ſive aggeſtam terram illic in oppoſita Galliae ripa, ut par erat (& quidni etiam

in Germanica? (*a Druſo Germanico* jam pridem hoc elatam conſilio, ut majore aquarum Rheni copia per dextrum ejus alveum, extenſum usque a primo ejus divortio ad locum nunc *Iſeloort* dictum, exin parte aliqua per foſſam in Iſalam, hinc in Oceanum derivata, impoſitisque triremibus, Bructeros peteret & Chaucos. Quicquid ejus ſit; diſſipata mole illa, quae morabatur, videtur ibidem e diverſo (nam qui poterat ſecus?) injeciſſe obliquam molem in alterum Rheni amnem ad aquilonem, olim & tum quoque in Germaniam influentem; quemadmodum idem Civilis ante nuperum proelium ad Vetera fecerat, Hiſt. IV. 14. Dehinc pertudit ultro citro adverſam Vahalis ripam, in Galliam effundendae: ubi inchoatum a Druſo aggerem, coërcendo Rheno, ante Paullinus Pompejus abſolverat, Annal. XIII. 53. Hac arte uſus Civilis, dextrum Rheni cornu vertit in ſiniſtrum: futurum, extra ripam in deſertam a ſe, ut diximus, Galliae oram diffluentem, & majore vi ac mole agentem undas, ſibi ſociisque praeſidio: tanto magis, quod Romanis, in Gugernorum territorio ſtabulantibus, *deeſſent naves efficiendo ponti.* Sic *velut abacto* amne altero ad boream,

Va-

Vahali oppoſito, relictus *tenuis alveus*, *inſulam inter & Germaniam*, usque a Rheni, quod diximus, divortio ad Oceanum: *ut continentes terrae* viderentur, quae ante hoc fluminis brachio diremtae. Qua quidem opera Civilis id cavit praeterea, ne Cerialis claſſem ad Vetera detentam, quae ſequi ſe fugientem non maturaverat, cap. 18. dextro fluminis alveo ad oppida, proxime Batavorum inſulam Rheno adſita, appelleret, ſuasque adeo copias cum legione decima, modo ex Hiſpania Oceano advecta, Arenaci haerente, & ſecunda ex recens conſcriptis, Batavoduri caſtra habente, conjungeret; de quibus cap. 20. Itaque ex rei geſtae hiſtoria ſituque Rheni, qualem nemo ambigat & Taciti aevo eundem fuiſſe, quoad utrumque alveum, de quo ſermo nobis; nam *Rhenus uno alveo continuus, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur*, Annal. II. 6. ex dictis, inquam, nullo negotio colligitur ſalvum eſſe Taciti locum non poſſe, niſi pro eo, quod in vulgatis codicibus legitur, reſcribas *Rhenum prono alveo* IN GERMANIAM *ruentem*. Ita vero ſcripſiſſe noſtrum nullus dubito. Cujus rei rationem quum olim ſciolus prima fronte minus perſpiceret, litura indu-

ꝺta ſubſtituit *in Galliam.* Quid enim? Suadent verba proxima, quibus dirutae a Civile molis Druſinae effectum & conſequens noſter, ſui interpres, declarat: *Sic velut abacto amne, tenuis alveus* inſulam inter Germanosque, *continentium terrarum ſpeciem fecerat.* Idem ergo Rhenus, quem ſuo Civilis effudit amne, inter Batavos & Germanos medius ſit oportet. Porro Rhenus, de quo Cornelius, *prono*, hoc eſt, citato & recto plus minus *alveo ruit.* Quod de Vahali, ſiniſtro ejus brachio, dici nequit: ut quod ſinuoſo flexu Galliae praetexitur. Neque recte acceperis de foſſa, quam volunt Druſi, inter vicum *Iſeloort* & oppidum *Doesburg:* tanquam tertio Rheni cornu, Plinio indicato Hiſt. Nat. IV. 15 quippe quod medium non eſſe inter Batavorum inſulam & Germaniam omnes norunt: neque ſic reſpondeat longitudo inſulae, C. millium paſſuum, tradita eidem Plinio l. c. At cuncta aptabis Leccae, Rheni diverticulo, inter *Wick* & *Krimpen.* Scio hoc velle Cluverium. Verum obſtat exiguum tempus, quo Civilis id opus perfecerat. Sic enim foſſa ducenda erat, ne aquae exundantes humilem inſulam ſtagni inſtar opplerent. Obſtat, quod ita facti ſui Ci-

vili

vili non conſtet ratio; ut ſupra dictum. Nec video, quemadmodum ſatisfiat verbis Taciti, dictantis de toto fluminis alveo, relicto Germanos inter & Batavos. Adde, quod id factum Civilis ſic referatur noſtro, ut non diu poſthinc ſuperfuiſſe videatur. *Fecerat* Rhenus (ὑπερσυντελικὸς χρόνος) continentium terrarum ſpeciem: puta, flagrante bello illo, non ultra. Neque ergo intercedit Plinius l. c. ferens Rhenum duo inter oſtia, Helium & Flevum, *medio ore, modicum nomini ſuo cuſtodire alveum.* Loquitur enim de flumine, quale tum & ante fuit ordinarie. Proin alibi quaerenda Leccae incunabula, quae hujus non ſunt loci. Atque eum in ſenſum ſi Cornelium capias, plana & dilucida erunt, niſi fallor, quae impedita Lipſio in Annal. XIII. 53.

LIBER SECUNDUS
DE
ARA VBIORUM
Ejusque loco & tempore, quo condita.

CAPUT PRIMUM.

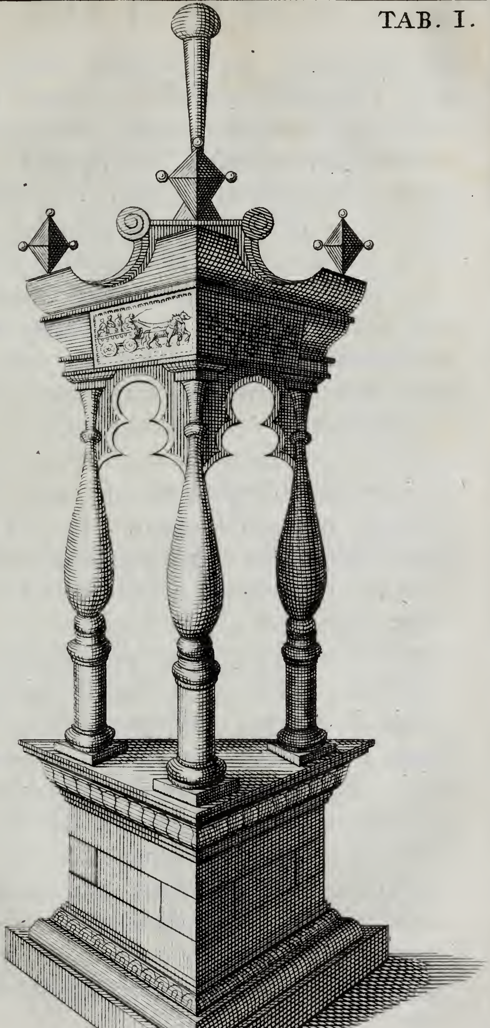
Diſputatur, in utra Rheni ripa atque ubi locorum inibi poſita ab Vbiis ara.

ARGUMENTUM.

De Ara Vbiorum Corn. Taciti *loci duo.* II. Bonna, *an Arae domicilium.* III. *Objectio repellitur.* IV. *Collocata fuit in dextra Rheni ripa.* V. *Difficultas removetur.* VI. Corn. Taciti *locus reſtitutus.* VII. *Sitam fuiſſe prope* Tuitium, Deutz/ *non obſcura, nec pauca ſunt quae arguant.*

Tranſeo ad Aram Vbiorum. Primus & unus aequalium eam ſcriptis nobilitavit

TAB. I.

tavit Corn. Tacitus, qui Plinio auctore lib. VII. cap. 16. Galliae Belgicae, hoc eſt, terrarum tractus a Sequana ad Rhenum, a Veſpaſiano Caeſare procurator datus, ſitum & mores Germanorum veterum & pernoſſe potuit ob vicinitatem, & veriſſima de his perſcribere, fide in Romana etiam hiſtoria probata, voluit: inſtructus praeterea ad eam rem perficiendam, cum promiſcuis, quos conſcribebant Romani principes viri, qui bellis intererant, tum praeſertim Agrippinae filiae Germanici commentariis, quae *vitam ſuam & caſus ſuorum poſteris memoraverat*, Annal. IV. 53. inque Vbiorum oppido diutiſſime diverſata erat: adjectis & Plinii voluminibus de Bellis Germaniae. Is Annal. I. 39. quum duos Romanorum exercitus diſpoſitos apud ripam Rheni dixiſſet, quorum ſuperiori C. Silius, inferiori A. Caecina praeeſſet, *Legatos ab Senatu Romano*, inquit, *regreſſum jam*, *apud* Aram Vbiorum *Germanicum adiiſſe*: puta Claudii Druſi Neronis Germanici filium, quem diximus: uno Germanici hereditario agnomine auctoribus appellatum: Auguſti ex Antonia juniore, ſororis Octaviae filia, nepotem: ab eoque in Germaniam ad vindicandam cladem Varianam

 miſ-

miſſum; qui componendi motus ergo ad ſuperiorem exercitum aſcenderat in Vangiones & Nemetas: poſt redux ad inferiorem, qui apud Vbios. Tum deinde cap. 57. *Neque multo poſt legati a Segeſte*, (Cheruſcorum, Germanicae gentis ad Viſurgim, regulo, Romanorum ſocietatem amplexo: conflatis horum opera domeſticis inimicitiis cum Arminio) *venerunt auxilium orantes adverſus vim popularium, a quibus circumſedebantur; validiore apud eos Arminio, quando bellum ſuadebat. Addiderat Segeſtes legatis filium, nomine Segimundum. Sed juvenis conſcientia cunctabatur. Quippe anno quo Germaniae deſcivere, ſacerdos apud* Aram Vbiorum *creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in ſpem clementiae Romanae, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum praeſidio Gallicam in Rheni ripam miſſus eſt.*

II. Quaeritur nunc, quis locus Arae in Vbiis condictus? Nimis laxa eſſe verba Hiſtorici, quam ut definiri poſſit, prima frons loquitur. Sed age tentemus, quid reliqua promittat antiquitas! Sunt qui Bonnam nominent, olim Aram Vbiorum, dein eadem Taciti aetate Bonnam, aut utroque nomine appellatam dictitantes; argu-

argumentis inducti, quod Vbii his in oris ſedes habuiſſent, qui non procul Colonia Agrippinenſium, capite civitatis, rem divinam feciſſe videantur: tum quod quidam Divus Maternus, viduae in Nain filius & Petri Apoſtoli auditor, circa annum Chriſti LXX. Evangelii myſterio Vbiis & Treveris praedicato, hanc aram ſacratioris religionis ſtudio pioque zelo de medio ſuſtuliſſet. Quae quidem ſic pingue quiddam olent, ut prudens lector non injuria iis auctoribus reponat illud Epicureum, μῦθος ἀπίςω. Quanquam enim non eo inficias, Chriſti Soſpitatoris noſtri doctrinam ſub id tempus etiam in communem noſtram patriam, praeſertim in Galliam, fama penetraſſe: de quo haeſitare nos non ſinunt Patrum antiquae Eccleſiae, Irenaei ac Tertulliani teſtimonia, Cellario enotata Diſſert. VIII. de Initiis cultioris Germaniae §. 27. ſeqq. nondum tamen ea erat rerum Chriſtianarum facies in occiduis Romani imperii provinciis, quantae quantae in verba Romanorum adactae: non ea Vbiorum fiducia, ut publica auctoritate (ita vero fieri debuit) ad ritus avitos, ab Romanorum haud abhorrentes ingenio, cum alienigena *exitiabili ſuperſtitione*, ſicut Tacito audit Annal.

nal. XV. 44. cujus cultores, tanquam profanos, juxta cum Atheis & Epicureis, Romani ſuis ſacris arcebant, commutandos deſcenderent; ut potius ritibus gentilitiis more majorum uterentur, neque adeo offenderent hos, quorum amicitia nihil ipſis, ut ſupra dictum, erat antiquius, nihil magis e re publica: ut qui eſſent juris Italici, ob eamque cauſam gauderent immunitatis privilegio, Paulo J. C. teſte lib. II. Digeſtorum de Cenſibus; quibus proin fas eſſet de ſeſe praedicare ſuo jure quodam, quod Friſiorum regulos Romae inter ſpectacula, delato ſibi in orcheſtra honore praecipuo, exclamaſſe Cornelius retulit, *Nullos mortalium armis aut fide ante Germanos eſſe.* Contra videntur Vbii, una cum ceteris Romani imperii provinciis ab Aſia remotioribus, ſacra Chriſtiana ſuſcepiſſe quarto demum ſeculo: quando Euphratas, eorum epiſcopus, primus orbi innotuit concilio Sardicenſi A. C. CCCXLVII. *ſerius trans Alpes Dei religione ſuſcepta*; ut eſt apud Sulpicium II. 46.

III. Haud paulo majore veri ſpecie pro Bonna militare videri poterat, quod noſter factae Vbiorum Arae mentioni ſubjecit Annal. I. 39. *Duae ibi legiones, prima*

ma atque viceſima, veteranique nuper miſſi, ſub vexillo hiemabant. Atqui prima legio, cum Campio inquiunt, Bonnae hiberna habuit, bello ſcilicet Batavico, Hiſt. IV. 25. ceu vero legiones eaedem ex aeſtivis eadem in hiberna ſemper deductae ſint! Sane, quum Germanicus praeeſſet exercitui, in Veteribus hiemabant quinta & unetviceſima legiones, Annal. I. 45. ſed poſtea, bello, quod diximus, Batavico quinta & quinta decima, Hiſt. IV. 35. & ſic aliae alio translatae, arbitrio imperatoris. Dein Tacitus legatos ait Germanicum adiiſſe apud, hoc eſt, *prope juxtaque* Aram Vbiorum: quod de loci alicujus confinio, non de ipſa, ut volunt, Bonna intelligi poteſt, cujus muro & vallo caſtra claudebantur. Rurſus veterani, diviſi in centurias, ibi ſeorſim hibernabant *ſub vexillo*, quo haberi volebant ſeditione mota, ceterarum militarium partium (foſſarum agendarum, viarumque & caſtellorum ſtruendorum) immunes, niſi propulſandi hoſtis. Hi vero praeſidia agitare ſolebant in limitibus imperii, Annal. I. 38. Neque legiones ſemper intra oppida, ſed ſaepe etiam juxta ea in vicis ſtabulabantur brumali tempore, Hiſt. IV. 22. Neque ab his, quae facta ſunt ex ordine,

ne, ad ea quae tum fiebant militum licentia, firmiter argumentando proceſſeris. Noviſſime, quid niſi hoc eſt ludos agere nemine plaudente, quum ſive intra Bonnae muros, ſive in ſuburbano (neque enim quidquam definiunt) Arae locum adſignant, ſine coaevi ſcriptoris aut Geographi ſuffragio? Contra Tacitus nonne Bonnam, oppidum tum temporis in vulgus ſat cognitum, nominaſſet potius, quam *Aram Vbiorum* ſimpliciter? Taceo Bonnam non cepiſſe amplius una legione: nec leguntur plures eo miſſae. Alibi ergo quaerenda Ara, & quidem loco peculiariter dicto: ſive proprium ac vernaculum praeterea ipſi adhaereret nomen, ſive id de Ara inibi collocata duceret.

IV. Itaque e diverſo huc proni ſumus, uti Aram in Vbiis trans Rhenum, ex Taciti ejusque popularium loquendi more, videlicet in Germanica, non Gallica fluminis ripa ſtatuamus conditam erectamque. Neque deſunt nobis ſententiae rationes, ut opinor, plus quam probabiles. Principio quidem, quod ut mox demonſtratum ibimus, priſci eam Vbii ſtruxere patrio numini, antequam in ſiniſtram amnis ripam ſedes transtulerant. Tum vero propterea, quod Cornelius

An-

Annal. I. 59. tradat Arminium, Germanicae libertatis vindicem aſſertoremque, volitantem per Cheruſcos, arma in Segeſtem, arma in Caeſarem Germanicum poſcentem, hoc apud eos ſarcasmo uſum inter cetera: *Coleret Segeſtes victam ripam! redderet filio ſacerdotium!* Nimirum Segeſtes Germanorum horumque belli ducis Arminii conſulta ſuamque adeo patriam ante Quintilio Varo, & nuper admodum Germanico prodiderat: pertracto in partes Segimundo filio, apud Aram Vbiorum antea ſacerdote, poſt profugo ab Vbiis ad Germanos, bellum in Romanos meditantes. Quae Segeſtis perfidia cum vehementer ureret Arminium, ereptaque ſibi nuper uxor, ejus filia, ab Romanis eſſet, non ſine patris compacto & communi cum illis fraude; probris & contumeliis conjectis in Caeſarem exercitumque, *quorum tot manus unam mulierculam avexerint*, hanc addebat hoſtili in ſocerum animo irriſionem & minas, tanquam in cumulum: *Colat victam Rheni ripam!* puta, quam Romani ante cladem Varianam Germanis cis flumen eripuiſſent. *Reddat filio ſacerdotium*; ſi poſſit! perinde quaſi dicat: fore penes ſe & ſocios, ubi bellum contra Romanos proſequendum decernerent victo-

ctoriaque uti vellent, ut poenas perfidiae ab Segeſte repoſcerent, eique agrum ad Rheni ripam adimerent, quem pro amiſſa paterna ditione redditurum ſibi Caeſarem, amicitiae praemium, in ſpem veniſſet. Sed neque hoc affatim vindictae eſſe, niſi & filius in perpetuum exuatur ſacerdotio, quo ille, deſertis Vbiis Romanorum ſociis, ſe quidem amore patriae lubens volensque nuper abdicaſſet; nunc vero, perduellem factum, recuperaturum conſideret, poſtquam eum pater cum legatis ad Caeſarem miſiſſet, Romano cum praeſidio in Gallicam Rheni ripam conducendum. Blennus ſit, cui quidem his ex verbis totaque oratione Arminii non fiat perſpicuum, Vbiorum aram nequaquam in Gallia: non Bonnae; ſed in adverſa Germanica fluminis ripa ſitam fuiſſe. Secus enim qui ratio conſtet Arminio? qui in parte futurae calamitatis ſoceri reputet abrogandum, nec reſtituendum olim Segimundo infulae honorem dignitatemque; niſi Aram in Germanorum adverſum Romanos in foedera coëuntium poteſtate ac ditione eſſe, aut vero proxime futuram cenſuiſſet bello quod moliebatur iterum: niſi adeo apud citeriorem Rhenum, in agro ab Vbiis deſerto,

to,

to, perſtitiſſet? Adde, quod Germanicus non ita pridem Segeſtis liberis, patre pro juventa (ſoliti enim Germani olim in ſacerdotum collegia principum filios juvenes cooptare, juxta cum Romanis, de quibus infra Gruteri inſcriptiones, Capitolinus in M. Antonino cap. 4. & Lampridius in Commodo cap. 1.) & errore filii veniam poſcente, filiam vero neceſſitate ad nuptias Arminii adactam fatente, incolumitatem & ipſi *ſedem vetere in provincia* erat pollicitus, Annal. I. 58. haud dubie in agro cisrhenano, quem Romanis parentem ab annis circiter viginti ante nuperum bellum & Vari cladem, nunc Germani ſuae ditionis fecerant, aut ſe facturos propediem ſpem animo conceperant. Sic vero noſter loqui amat; Germanicumque *veterem* aram, Druſo patri nuper ad Luppiam poſitam, reſtituiſſe ait Annal. II. 7.

V. Dices, in hoſtili cis Rhenum haud videri Arae locum eſſe, qui ex aequo pateat Vbiis Rheno transgreſſis. At inquam ego: coluiſſe oppoſitam ripam populos & Romanis & Vbiis non inimicos; & quidem usque ab eo tempore, quo hi flumen tranſiere. Erat enim e regione Agrippinenſium *Juhonum*, ſeu mavis, *Jugonum*

(ſi

(ſi tamen proba eſt utravis lectio) *civitas*, *Romanis ſocia*, qui proxime Rhenum partem agri ab Vbiis relicti occupaverant, Annal. XIII. 57. Sicambrorum Vbiorumque, a M. Agrippa & Tiberio, ut ſupra dictum, in Galliam traductorum reliquiae; Strabone indice lib. IV. Infimae ſortis homines, ut opinor, qui agriculturam exercerent: tantum ditioribus & qui mercaturam cum Galliis facerent, ſolum vertentibus. Videnturque aut Tencteris Vſipetisve permixti, aut his expulſis alioque concedentibus, illic lares penatesque collocaſſe. Sed & Juhonum latus ac tergum verſus ſuperiorem Rhenum *Mattiaci* clauſere: qui provinciales erant & Romanae ditionis. (Vid. Tacitus Germ. 29.) ſedesque habebant inter illos & Seduſios. Nam *protulerat*, ante Vari cladem, (ita noſter l. c.) *magnitudo populi Romani ultra Rhenum ultraque veteres terminos imperii reverentiam.* Hoc in Mattiacorum agro, qua Rhenum attingit, (Juvat eo excurrere in gratiam Naſſaviorum, meorum popularium) Veteraviam complexo terrarumque tractum, quem hodie **den Weſterwald** vocamus, Tacito ſuperſtite, rerum potiente Veſpaſiano, Curtius Rufus, inferiori Ger-

Germaniae praefectus, *recluſit ſpecus quaerendis venis argenti*, Annal. XI. 20. Id quod & nunc hisdem in regionibus effoditur; verum ita, ut pariter atque olim Romanis, eodem auctore Tacito, *tenuis fructus, nec in longum ſit.* Major vis ferri, generoſi chalybis aerisque Cyprii nos beat. Addo Plinium Nat. Hiſt. XXXI. 2. *Sunt & Mattiaci in Germania fontes trans Rhenum, quorum hauſtus triduo fervet.* Quae quidem caloris vehementia num noſtris temporibus thermis Empſanis, Vuisbadenſibus, & quae ſerius frequentari coeptae, Sualbacenſibus inſit, alii judicent.

VI. Injecta modo *Juhonum* mentione, non poſſumus non in laudatum Taciti locum digredi, atque ejus gentis, ſi pote, antiquam appellationem reſtituere. Monſtroſum nomen eſſe, vix ſolo in Germanico natum, facile cuivis non obeſae naris ſubolet. Veram lectionem character proditurus erat, quo Taciti poſtremi Annales exarati. Quod utinam una cum hiſtoriis Cornelianis illius exemplum fuiſſet editum, quum primum e manuſcriptis codicibus publici juris fierent! Suſpicor fuiſſe ſcripturam Longobardicam, qua medio aevo Latini auctores deſcripti. Vide eam apud Mabillonium Itin. Ital. p. 214. alibi.

Hac dextrum cornu literae V. majuſculae, paulo depreſſius, feſtinantis librarii calamo cum ſequente litera I minuſcula coaluit; unde *Jhuonum* effinxere primi editores pro *Vibonum:* quam veram lectionem eſſe quovis pretio decertem. Ita non minore oſcitantia ex *Vigevonibus*, Germaniae populo, Plinio & Melae memorato, factos *Ingevones*, *Vi* detorto in *In*, conjectat Beatus Rhenanus Rer. Germ. lib. III. Eademque ab litera V. negligentius picta cenſeo eſſe, quod nunc editi codices Taciti Germ. cap. 40. legant *Nuithones*, pro eo, quod Tacitus ſcripſerat *Vithones*, **Witten**: oppoſiti Suardonibus **denen Swarden** ſeu **Schwartzen**. Ex *Vithones* Italus medii aevi librarius finxit *Vuithones*, (ſolent enim Itali V conſonae vocalem *u* adjicere, cum reddunt Germanorum **W**.) dein alius monſtroſiore errore *Nuithones*. Sed veniamus in rem praeſentem. Adjuvat optimus Florentinus codex, qui habet *Vibonum*; Curtio Pichena teſte: confuſum nomen cum Vibonenſibus, oppidi Campaniae incolis, de quo Plinius III. 5. *Vibones* dicti olim vernacule quaſi **Weyhen**/ vocabulo *milvos* connotante: ſive incerta ac fortuita de cauſa; ſeu mavis ob mil-

vi-

vinam rapacitatem, qua haud ſecus ac Ἱππόγυποι, quos apud Lucianum Homericus finxit Vlyſſes, proximos Germanos, ſuos atque Romanorum hoſtes, infeſtarent; ſeu potius quod milvi iis eſſent pro inſignibus. De his Tacitus Hiſt. IV. 22. *Hinc veteranarum cohortium ſigna, inde depromtae ſylvis lucisque ferarum imagines, ut cuique genti* (Germanicae) *inire proelium mos eſt.* Hoſpes ſit in rebus veteris Germaniae, qui neſciat impoſita populis nomina a ferocia bellique ſtudio. Quid? quod alii libri *civitatem Jugonum* exhibentes a *jugendo*, quod milvorum eſt, genuinam veteremque lectionem peregrina ſub veſte oſtendant: Latine reddituri ſcilicet vim nominis Germanici, paulo inſolentioris viſi. Dehinc tranſiit in proprium nomen virorum: forte quod & hi, aut majores eorum, clypeis gererent milvorum imagines loco gentilitiorum inſignium, *Wibo* primus Osnabrugenſium epiſcopus. Sic enim genuinum nomen & ut olim ſcribebatur, non Wichonis, ut alii, ex autographis reſtituit doctiſſimus Paderbornenſis Praeſul, Ferd. Furſtenbergius, ad calcem Monument. Paderborn. pag. 319. & 321. Inde compoſita Germanorum nomina **Wichbold** / **Wig=**

bert & **Wichard**. Trita vero etiam Germanis quondam nominum terminatio in *o* vel *on*: ſic *Aliſo* vel *Aliſon*, caſtellum Tacito nobilitatum: nunc **Elſen**/ vicus ad Luppiae & Almae confluentes. Sic aliquot poſt ſeculis, in confeſſione fidei, ſubjecta canonibus concilii Liſtinenſis A. C. IↃCCXLIII. vetuſtiſſima lingua Teutonica: *Gelobis tu in Chriſt Godes ſuno*? Et Vangiones, Ambrones, Eburones, gentes Germanico uſae idiomate.

VII. Igitur Aram in ripa cisrhenana domicilium habuiſſe, adhuc demonſtravimus. Quem locum vero inibi occupaverit, nunc nobis exquirendum eſt. Et aream quidem, cui impoſita, lucumque circum conſitum, longum exhauſiſſe aevum, omnes norunt. Neque ut eorum vel veſtigium relinqueretur, paſſi fuerant, ut alibi, ita hic quoque, primi Chriſtiani praeſules: veriti ne plebs ad veterem ſuperſtitionem relaberetur. Quod ſi tamen in mentem nobis revocemus, quae ſupra §. 3. enotavimus; promtum eſt ſuſpectare duas legiones nuper, ſeditione mota, ab A. Caecina legato in civitatem Vbiorum reductas, Annal. I. 37. tum praeter ordinem hiemaſſe proxime Coloniam Agrippinenſium; veteranos autem ad praeſidia

ſidia agitanda trans Rhenum miſſos, in adverſa vicinaque Rheni ripa, ubi nunc Tuitium, Deutz / oppidum Colonienſi Archiepiſcopatui cum pleraque omni Vbiorum regione adſcriptum; atque illic vicino in luco, quemadmodum mos erat, Aram exſtructam: apud quam legati ab Senatu Romano Caeſarem Germanicum adiere: qui videtur plurimum diverſatus in ipſa Vbiorum urbe & prope eam, loco quem diximus; ſive in gratiam uxoris ſuae Agrippinae, Auguſti neptis, patrisque ejus Agrippae; ſive quod alia ipſum eo invitarent animi corporisve oblectamenta; ſeu quod trans Rhenum (adſpectu Galliae dico) locum tutum arbitraretur a furore militum. Id quod & Lipſius eo perſpexit usque, ut propius adfuiſſe ab Vbiorum oppido Aram dictaret, in Annal, I. 57. Equidem uxor Germanici inde a perduellionis reis iisdem duarum legionum caſtris, atque adeo ab Arae vicinia, perrexit cum muliebri agmine ad Treveros, Annal. I. 40. 41. Et pars militum in via Agrippinae occurſantes, plurimi ad Germanicum regreſſi erant, qui in circumfuſos inter cetera his verbis invexit: *Quod nomen huic coetui dabo? militesne appellem, qui filium imperatoris*

veſtri (Tiberii, qui ſe adoptaſſet; vel ſui ipſius, cui filius infans, Cajus Caligula, deducendus cum matre e caſtris in Treverorum coloniam: nequidquam vindicaturo injuriam eodem Caligula, rerum potiente; ut Suetonius cap. 48.) *vallo & armis circumſediſtis*? Ut vallum circa caſtra, non ex ordine, ſed tumultuarie illic poſita, recens egerint, ad detinendum cuſtodiendumque Germanicum & Cajum filium: nec non cauſa oppugnandi ac diripiendi Vbiorum oppidi; quicquid contra in h. l. Freinshemius. Namque paulo ante eidem Germanico, Moguntiaci agenti, de inferiore exercitu nunciabatur *deſtinaſſe excidio Vbiorum oppidum*, Annal. I, 36. Id vero de numeroſiore milite iisdemque binis legionibus, hoc oppidum, poſthinc Coloniam Aggrippinenſem de filiae Germanici nomine appellandum, obſidentibus acceperim: *turpi agmine*, ut noſter cap. 37. qui vel effracta domo Germanici necem ei intenderant, ni vexillum traderet, cap. 39. De Agrippinae, inquam, colonia Cornelium acceperim; nec immerito: ut quam unam *Vbiorum oppidi* appellat nomine; non item Bonnam: non alium locum in Vbiis, quisquis eſt; Annal. XII, 27. Ergo duae legio-

giones illae cum veteranis tum ſubſtitere apud Coloniam Aggrippinenſem: atque ibi locus, quo legati Germanicum adiere: adeoque & Ara. Porro ipſum nomen loci **Deutz**/ ſi quid video, priſcam ſuperſtitionem redolet. Deſcendit enim ab eo, quod Tacito *Tuiſco* vel *Teutus*; eſtque ſuper, ut omnes norunt, in *Teutoburg* (unde *ſaltui Teutoburgienſi* nomen, Annal. I. 60.) olim Ægyptiis Θωὺθ vel Θὼθ, teſte Euſebio Praepar. Evang. I. 9. vernacule **Theut**/ vel **Deut** aut **Diet** (molliore litera, quae procedenti aevo placuit; unde **Detmold** hodie, quod olim **Thetmelle** vel **Thietmalle**; ſic **Diedenhofen** pro **Thiedenhofen**/ **Dietz** pro **Thietz**) vetuſtiſſima Germanica Mercurii appellatio: quem aliter *Wodan* ſeu *Godan*, **Gott**/ per excellentiam a ſuis quorumvis locorum Germaniae cultoribus nuncupatum, *Theutatis* nomine inter Deos dicatum maxime Longobardis, Germaniarum populo, Paulus Diaconus memoriae prodidit lib. XVIII. de Geſtis eorum. Hinc de Germanis quoque capiendus Lactantius Inſtit. I. 21. *Galli Heſum & Theutatem humano cruore placabant Deos.* Et ſexcentis locis atque oppidis aliis Germaniae, ſive a *Theut*, ſeu a *Godan*, inibi

culto gentilitio ritu, olim nomen impoſitum, pridem viris doctis liquido comprobatum eſt, quos laudat Furſtenbergius Monum. Paderborn. pag. 38. Verum de Mercurio mox plura.

CAPUT SECUNDUM.

De tempore, quo condita, & cui tanquam Numini dicata ab Vbiis Ara. Deque Vbiorum ſacerdotibus.

ARGUMENTUM.

Vbiorum Ara Deo patrio, & quidem Mercurio *conſecrata fuit;* II. *Non item* Auguſto Caeſari: *controverſante* Juſto Lipſio. III. *Qui* ſacerdotes; *an e Druidarum ſchola.* IV. *Epilogus.*

Qui de Divo Materno, infelici Vbiorum Arae deſtructore, ut ſupra dictum, compoſuere fabulam, iidem Mercurio tanquam numini dicatam volunt. Neque multum a veri abludunt ſimilitudine: ni ipſam contingunt veri metam; veluti priſca fabularum licentia ſae-

pe

pe nonnihil trahit ex vero. Nam & Gallos & Germanos, utriusque Rheni ripae accolas, Deum maxime Mercurium coluiſſe, cujus ſint plurima ſimulacra, in lucis locisque publicis expoſita, quem omnium inventorem artium ferant, quem ad quaeſtus pecuniae mercaturasque habere vim maximam arbitrentur, Caeſare & Tacito auctoribus conſtat. Nec mirum & Vbios eundem Mercurium praecipua religione proſecutos; ut quos idem Caeſar laudavit ceteris Germanis humaniores, propterea quod Rhenum attingant, multique ad eos mercatores ventitent, & ipſi ob propinquitatem Gallicis ſint moribus adſuefacti, Bell. Gall. IV. 3. Et fidem facit vetus inſcriptio, reperta in Gallica Rheni ripa apud caſtellum *Waſſelburg*: ſervata Grutero Inſcript. pag. 54.

DEO MERCURIO
ALTEGIAM TEGULITIAM COMPOSITAM
SEVERINUS SATULLINUS C. F.
EX VOTO POSUIT L. L. M.

Altegia eadem quae *attegia*: indicante ipſa illius ſcriptura barbarae vocis originem, fruſtraque e Latio ab *attegendo* repetente Salmaſio in Solinum p. 220.

Maurorum enim mapalia attegias appellavit Juvenalis Sat. XIV. 196.

Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum.

Eſtque illorum idiomate الطخية *umbraculum, tentorium:* ab etymo طخي *expandit.* Et vetus onomaſticum: *Attegiae*, σκηνοπηγία. Rufinus item reddidit *componi attegias*, quod Joſephus Bell. Jud. VII. dixerat σκηνοποιεῖσθαι. Neque vero legerim *Satullinus*, ſed *Catullinus:* ſuetum Romanorum nomen, quod vide apud Spartianum in Severo cap. 13, Reperias enim tum Latina Vbiorum, Batavorum aliorumque provincialium nomina. Fuit haec privata aedicula Mercurio poſita. Ergone publica ara Vbiorum eidem dicta? Ita vero Romanis uſu receptum, ut privati Dii iidem eſſent, qui publici. Hinc lex XII. Tabularum apud Ciceronem II. de Legibus: *Separatim nemo habeſſit Deos: neve novos, ſed nec advenas, niſi publice adſcitos, privatim colunto.* Bructeri quoque, Germaniae populus, ad Luppiam flumen in lucis aras habuere, apud quas tribunos ac primorum ordinum centuriones e copiis Varianis mactarunt; quemadmodum Marti ac Mercurio (*penetralibus Germaniae Diis*, quos vocavit Arminius,

An-

Annal. II. 10.) Hermunduros proelio fundendos Catti devovere. Tacitus Annal. I. 61. & XIII. 57. De his Lucanus IV. 444.

Et quibus immitis placatur ſangine diro
Teutates, horrensque feris altaribus Heſus.

Sic Eburones, gens Germanica ad Moſam, Lunae inter Deos habitae aram ſtatuiſſe videntur; unde oppido *Arlun* in Ducatu Luxenburgico nomen: quaſi dicas *Aram Lunae.* Et Lunam Deorum numero Germanos duxiſſe doctiſſimus Imperator commentatus eſt, Bell. Gall. VI. 21. Praeter Mercurium tamen & Martem inter numina Vbios habuiſſe e Suetonio colligas perhibente, Vitellium Imperatorem *miſiſſe pugionem Othonis, quo is ſe occiderat, in Agrippinenſem Coloniam, Marti dedicandum:* quod in ea primum eſſet ab exercitu Imperator conſalutatus. Niſi malis ſuſpenſum pugionem apud aram Martis, qualem in porta Praetoria legionum caſtra praeferebant. Templum vero etiam Bonnae Marti dicatum fuiſſe, probat vetus lapis, inibi repertus, & deſcriptus Campio Epiſt. 3. Modii ad Lipſium, quae exſtat inter ejus Novantiquas Lectiones, recenſitas Grutero Lampada Art. tom. V.

PRO.

PRO. SALVTE. IMPP.
DIOCLETIANI. ET. MAXIMI
ANI. AVGG. CONSTANTI ∴
ET. MAXIMIANI. NOBB.
CAESS. TEMPLVM. MARTI ∴
MILITARIS. VETVSTATE. COL
LAPSVM. AVR. SI ¦ ¦ TVS. PRAE
FEC. IM. S. A. SOLO. RESTI
TVIT. DIE XIII. KAL. OC.
∴ VSCO. ET. ¦ ¦ NVLINO. COS.

Lego & expono: *Pro ſalute Imperatorum, Diocletiani & Maximiani* Herculei, adſciti ab illo in ſocietatem imperii, *Auguſtorum, Conſtantii & Maximiani* Galerii (quorum ille tum Galliam pacaverat, Alemannorum LX. millibus caeſis. Eutrop. IX. 15.) *nobiliſſimorum Caeſarum, templum Martis militaris, vetuſtate collapſum, Aurelius Sextus, praefectus* auxiliarium (Putares eundem eſſe aut certe ex eadem familia cum Sexto Aurelio Victore, qui auctor creditur libri de Viris illuſtribus urbis Romae & de Caeſaribus, floruitque ſub Conſtantio) *impenſa ſua a ſolo reſtituit, die XIII. Kal. Oct. Tuſco & Anulino coſſ.* Marti *militari* hic nomen eſt (vix legas alibi) non quod Vbii, cum ab Auguſto eſſent in Galliam traducti, eo in templo aram ipſorum de nomine appellandam con-

conſtituiſſent, ad quam jurisjurandi Deorumque religione ſe adſtringerent, in fide manſuros ac militaturos contra hoſtes Romani nominis: nec quod aram illic Auguſto in beneficiis memoriam conſecraſſent, ut Campius voluit dicto loco & cum eo Lipſius; ſed quod milites hoc in fano vel ſacramentum dicerent, vel ſacrum ſolenne Marti quotannis facerent. Hinc militaris dictus; quia cultus inibi a militibus, non item ab Vbiorum Bonnenſium plebe. Neque vero paenulam quisquam nobis Grammaticus injiciat, cauſſatus, non altare, ſed aram Vbiorum dictari Cornelio: *aras* autem ſolis Diis inferis maximeque Principibus, *altaria* Superis poni atque inferis. Scio Servii hanc ſubtilitatem eſſe in quintam Eclogam Virgilii; ſed nec clam me eſt, id diſcriminis non obſervari auctoribus, atque ipſi noſtro, locis in medium prolatis: idemque Solis ac Veneris aras memorat, qui inter ſuperos dicati.

II. Huc vero ades, Juſte Lipſi, cui plurimum noſter Cornelius, & tute ipſi debes! Faxis, tecum ſigna conferam: haſtatus miles cum triario. Ad Annal. I. 57. de Ara noſtra adſpergis iſta: *Quicquid hodie ſit, puto originem ei loco a veneratio-*

ratione Auguſti, cui novo coeliti ara illic, recepta adulatione, exſtructa, uti ara Lugduni: & ad eam ſacerdotes ex primoribus gentis, inter quos Segimundus. Nitar pro veritate, pace tua, quia cauſae, niſi fallor, bonitas a me eſt. Dicis Aram poſitam erepti e vivis Auguſti manibus, uti aram Lugduni. Non repugno, quod ad Lugdunenſes, de quibus epitome Livii lib. CXXXVII. *Ara D. Caeſari ad confluentem Araris & Rhodani dedicata;* & Suetonius in Claudio cap. 2. Addo Narbonenſem plebem, cujus arae inſcriptionem ex Adolphi Occonis Numiſmatis dabit Roſinus Ant. Rom. lib. II. cap. 2. Sed heus, doctiſſime Lipſi! dictas Auguſto, novo coeliti, ſacratam pariter ab Vbiis Aram. Quo rei indicio? quo teſte? Recepta, inquis, adulatione: gentium puta, quae Auguſti imperio collum ſubdidere; ergo & Vbiorum. Conſecutio nulla. Quid, ſi liberalis ſim, largiarque dedicaſſe & Vbios Auguſto aram eodem Mercurii luco, addito ſimulacro ejus, de more: ideoque captum Germanicum ejus loci amore quodam ac dulcedine? Nihil tamen ad hanc, de qua ſermo nobis. Credis Cornelio? Scio non detracturum fidem verbis tuae Muſae, tui amo-

amoris. Audi eum de Segimundo, Segeſtis filio: *Anno*, ait, *quo Germaniae deſcivere, ſacerdos apud Aram Vbiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles*, Annal. I. 57. Ergone Ara jam tum fuit in Vbiis, quum Germani ab Romanis deſciſcerent? Id vero affirmat Tacitus: nequaquam tacite: ſed aperte & rotunde. Quaerendum igitur, quo de Germaniarum motu exaudiri velit: quo tempore, quo anno factus. Gemina Germanorum rebellio ante Caeſarem Germanicum, imperante Auguſto, fertur rerum Romanarum ſcriptoribus; ipſeque Tacitus eodem libro cap. 10. perſtrinxit *Lollianam Varianamque cladem*, deque iis conqueſtum inquit populum Romanum, ut quas vitio daret ſecus adminiſtratae reipublicae extremis annis Auguſti; ſuffragante Suetonio in Auguſto cap. 23. Quicquid ſit de rebellione illa; novimus Romanos, *raptores orbis*, quos vocat Galgacus Scotus apud Tacitum Vita Agricolae, ſolitos in culpam vertere, quod vero rei vocabulo eſt ereptam injuria libertatem aſſerere. Et M. Lollius quidem (ut nihil dicam de Julio Caeſare, quem ante bis in Germania infeliciter pugnaſſe non diſſimulavit Eutropius lib. VI.

utut

utut eam rem ſuis commentariis praeteriret Caeſar, ignominioſum ratus nullibi non vincere: ut jure quodam ſuo in ipſo infidelitatem notaret Aſinius Pollio) primam cladem a Germanis acceperat, amiſſa aquila quintae legionis. Auctor Vellejus Paterculus lib. II. 98. Hinc cura Germanici belli Druſo delegata: eoque anno urbis IↃ CCXLV. defuncto (ut Dio lib. LV.) fratri Tiberio Neroni. Vix tamen confectum bellum, quum Tiberio in urbem regreſſo, primum Germania, ac dein iterum iterumque rebellaret, exeunte imperio Auguſti; eodem Vellejo teſte, qui ipſe rebus tum geſtis interfuit, Neronianarum laudum praeco nimius. Ad extremum, quum bello ſubacta a Druſo pars Germaniae circiter viginti annis, *brevi gaudio*, ut Florus, aegre in officio contineretur; Quintilius Varus, ſuperſtite etiam Auguſto (omnes norunt) graviore cum trium legionum jactura ab Arminio oppreſſus, neceſſitatem Auguſto impoſuit, quamobrem ad eam vindicandam Germanicum proconſulari poteſtate in Germaniam mitteret, octo legionibus impoſitum: eopſe anno quo Nolae in Campania deceſſerat: a quo Annales ſuos exorſus noſter, duobus Sextis, Pompejo & Apu-

Apulejo coſs. quippe exercitui ad Rhenum jam praeerat Germanicus exceſſu Auguſti nuntiato. Sueton. in Caligula cap. 1. Illam Vari cladem tute, Lipſi, rejicis in annum urbis IↃ CCLXVII. Ego vero uno anno priorem dixerim, atque ad quintum ante obitum Auguſti retulerim, qui deſiit in vivis eſſe A. IↃ CCLXVII. quem diximus. Ita enim Tacitus Annal. I. 62. *Igitur Romanus, qui aderat exercitus, ſextum poſt cladis Varianae annum, trium legionum oſſa moeſti ſimul & infenſi condebant.* Sed eſto; de quota Germanorum cunque defectione ante Germanicum ad Rhenum miſſum ſermo ſit Cornelio; perinde vincam. Poſtremam tamen adſpicere magis placet: ut quam ſecuta Variana clades, Romanis infauſtior ac paene exitiabilis, ob eamque cauſam Hiſtorici populique Romani recenti memoriae infixa altius: ait enim ſimpliciter & ſignate: *Anno, quo Germaniae deſcivere:* nimirum, quo illae *jugum excuſſerant, & flumine* (Rheno) *non Oceano defendebantur*; Britannis teſtibus, Agric. cap. 15. Atqui hoc factum deletis copiis Varianis: atque adeo vivo Auguſto. Quum dicit *Germanias*, numero multitudinis; non vult intelligi de ſuperiore & inferiore ad utramque Rheni

ripam, ut ſaepe alibi; ſed de utraque ad dextram ejus fluminis ripam: usque a Mattiacis, de quibus ſupra, ad Oceanum, atque inde ad Albim; quippe gentes eo terrarum tractu ſitas Druſus & Tiberius ante ſubegerant. Deinde Segeſtes eodem, quo haec geſta ſunt, anno pro filio juvene interceſſit apud Germanicum, ut redderet, non multis abhinc annis, ſed nuper admodum ademtum ſacerdotium: allegatque ſuam in Romanos fidem, qui violati foederis non ita pridem apud Varum reum feciſſet, detuliſſetque Arminium, Annal. I. 58. Nondum das manus? vis plura, Lipſi? Age vero, adde, quod Segimundus non eodem ipſo anno, quo Germani deſciverant, ſacerdos apud Aram Vbiorum creatus dicatur Cornelio; ſed tum vero *rupiſſe vittas, profugum ad rebelles:* ut quod unum memoria dignum atque ad rem ſuperiore & praeſente bello geſtam pertinere probe ſuo judicio arbitratus eſt. Adde, quod Livio ſit altum ſilentium de conſtituta Auguſto Caeſari in Vbiis ara eo loco, quo data opera dedicatam eidem a Lugdunenſibus aram perſcripſit; idemque de ceteris auctoribus tenendum, qui res Auguſti perſecuti ſunt. Adde in cumulum, quod ad ſuſce-

ptum

ptum usque ab Vbiis Chriſtianismum aram ſuperſtitaſſe non ſubleſtae fidei auctores tradiderint. Vbiosne vero interea temporis non ſaeviiſſe in Romanorum principis monumentum, foedae adulationis notam & indicem, putabis; quum exempli gratia, bellum parantibus Batavis, una cum Treveris conſilii ſocietatem acciperent perficerentque deſtinata, excuſſuri e cervicibus ſervitutis jugum? Hiſt. IV. 77. Nonne mutata rerum facie, aram e medio ſuſtuliſſent; quemadmodum Germani transrhenani, duce Arminio, Druſi tumulum & aram ad Luppiam disjecerant? Annal. II. 7.

III. Adhuc de Ara dictum. Sacros veterum Germanorum ritus ut nunc attingamus, nemo a nobis jure flagitet: ut quos perſcribere ipſe ſuperſedit Tacitus; ſive quod a ſacris Romanorum non multum abhorrerent; ſive quod efferre in vulgus Deorum ceremonias nefas eſſet, pari ille quidem cum Cicerone conſilio, oratione pro Domo ſua: *Nihil loquor de Pontificio jure, nihil de ipſius verbis dedicationis, nihil de religione, ceremoniis. Non diſſimulo me neſcire ea, quae etiamſi ſcirem, diſſimularem, ne aliis moleſtus, vobis etiam curioſus videar.* Dabunt alii, quae ſciri

poſſunt ex Romanorum aliarumque gentium cum Germanorum ritibus convenientia. Verbum addimus de materia & forma altarium. Plerumque lapis ceſpiti imponebatur. Eſt tamen, ubi ſtructurae artificio ſuperbirent; quod de Ara Crodonis, in arce *Hartzburg* prope Goslariam, obſervavit Heineccius peculiari libro de Crodone. Nec ſcio, an Vbiorum Ara digna ſit olim habita, quae literarum monumentis celebraretur; niſi & reliquas cum mole antecelluiſſet, tum aedificii praeſtantia. Sed nunc disquirimus, quibus Vbii ſacerdotibus uſi: num e Druidarum familia; an gentilitiis ſuisque inſtitutis ſacra Deo patrio fecerint? Et Cajus Caeſar quidem de noſtris majoribus prodiderat, *neque Druidas habere, qui rebus divinis praeſint, neque ſacrificiis ſtudere;* Bell. Gall. VI. 21. Falſo utrumque: nam ſacerdotes aluiſſe Tacitus auctor eſt libello de Germania; utcunque Druidarum non appellet nomine: quo veniſſe adhuc eorum collegia ſola in Britannia Galliaque videntur. Et ſacrificaſſe homines ſuperius viſum: manifeſto indicio, hos a Druidarum ceteris inſtitutis non fuiſſe alienos. Erat enim illa Britannis, a quibus initio profecta, dein Gallis, Germanis denique

Rheno

Rheno propinquis, poſt quoque remotioribus, communis immanitas. Ac puto & horum e grege fuiſſe Liberum, quem apud Cattos clarum ſacerdotio cumque Arminio &)ſociis contra Varum conſpiraſſe, neſcio quo auctore, qua fide, obſervavit Aventinus Annal. Bojor. lib. II. Neque eam inficias & Vbios, Gallicis moribus adſuetos, inter primos Germanorum eadem ſeſe olim dira ſuperſtitione obſtrinxiſſe. Quum tamen ſub Auguſto & qui eum ſecuti, Imperatoribus, illa ἀνθρωποθυσία iteratis edictis coërceretur; aequum eſt credere & ipſos haud detrectaſſe obſequium, ſervatis ceteris Druidarum ceremoniis ritibusque, qui minus in Romanorum odium incurrerent. In ipſa vero Germania, praeſertim apud Saxones, humanae hoſtiae uſu retentae ſunt, donec ſacris Chriſtianis initiarentur. Id vincit Capitulatio, quam vocant, Caroli Magni, edia Furſtenbergio e codice MS. Palatino Bibliothecae Vaticanae, ad calcem Monum. Paderb. pag. 323. *Si quis hominem Diabolo ſacrificaverit, & in hoſtiam more paganorum Daemonibus obtulerit, morte moriatur.* Porro, ſicut in Gallia olim Druiadibus vel Dryadibus, quarum crebra mentio Hiſtoriae Augu-

ſtae ſcriptoribus; ita foeminis vatidicis ac ſortilegis plurimus apud Germanos, quales & Vbii erant, honor fuit habitus. In his Tacito celebrantur *Alrunia* atque *Velleda*, quae nationis Bructerae, late imperitabat, ceſſura divinationem ditionemque *Gannae*, famoſae mulieri ſub Domitiano: cujus impoſturae quum abiiſſent in proverbium, factum hinc opinor translatum Longobardis in Italiam priſcum verbum *gannare*, nunc *ingannare*, hoc eſt, *fallere*, *fraudes conſuere*, & Latinis auctoribus medii aevi *ſubſannare*. Ac Vitellio vaticinatam Cattam mulierem, cui velut oraculo acquieſceret, ita demum firmiter ac diutiſſime imperaturum, ſi ſuperſtes parenti exſtitiſſet, Suetonius auctor eſt. Huc referimus *Claudiam Sacratam*, Vbiam mulierem, qua cum Cerialem habuiſſe ſtupri conſuetudinem ex vulgi fama narravit Tacitus Hiſt. V. 23. Sed vereor, ne ſacerdos fuerit collegii in Colonia Agrippinenſi conſtituti Claudio Caeſari conſecrato atque in Deorum numerum relato. Tale collegium Romae, & quidni etiam in colonia ab ſe condita? in honorem mariti conſcripſerat Agrippina, matrona ejus; de quo idem Tacitus Anna. XIII. 2. *Decreti & a Senatu duo lictores, fla-*

flaminium Claudiale, hoc eſt, ut eſſet flaminica Claudii. Aut vero puella ſic dicta fuit, quod eſſet Deo patrio *ſacrata*, praecipuaeque nobilitatis: quam Cerialis de rebus praeſentibus conſuleret; aut cui dona ferret, ut Germani Velledae, re bello feliciter geſta. Quo ſenſu Apulejus XI. metamorph. *ſacratos* dixit & Auguſtinus de Civit. Dei II. 26. *electos ſacratos*, hoc eſt, *ſacerdotes* honoratiores, qui Deorum ſacramentis & myſteriis initiati ſunt. Vectius etiam Praetextatus, ut eſt apud Macrobium, Fabiae Aconiae uxori defunctae poſuit hoc epitaphium, SACRATAE APUD ELEUSINAM JACCHO, CERERI ET CORAE, h. e. *Proſerpinae*. Itaque ex his, quae diximus, nemini obſcurum eſſe poteſt, & Segimundum, Vbiorum ſacerdotem, e Druidarum ſchola fuiſſe atque in Gallia horum diſciplina ritibusque imbutum. Quod ipſum & poſtmodum Germaniae principibus nobilibusque, Romanorum ac dehinc Francorum ſociis, verſum in morem videtur; etiam poſtquam Chriſto nomen dedere. Indeque ab antiquiſſimis temporibus conſuetudine, quaſi lege, receptum exiſtimo, ut nunc etiam Monaſterienſis Cathedralis Eccleſiae canonica-

tuum candidati Pariſios mittantur ſtudiorum cauſa. Notabis tamen Romanorum vafritiem, Germanorum principum filios juvenes ſua in provincia ampliſſimis ſacerdotiis admoventium: ut eo velut ſervitutis condimento & parentes demulcerent & filiis ſuarum partium a pueritia inſtillarent ſtudium: quod Segeſti & Segimundo accidit.

IV. En tibi, polite Lector, quae caliginoſa & cana e vetuſtate expromta, de celeberrima Vbiorum Ara in mentem venerant! Ea vero, ſi in ſummam collata, quemadmodum a nobis disputata ſunt, recta reputes via; intelligas eo te volentem quaſi manu ducere, ut ſic exiſtimes: Aram ab Vbiorum gente poſitam pridem ante quam traductam in Galliam M. Agrippa in fidem acciperet: poſitam vero, non Caeſari Auguſto, in Deorum numerum translato, ſed patrio numini, quodquod eſt; ni ſit Mercurius, quem ſupra diximus; lectis ſacerdotibus ex nobilitate gentis Germanicae, tum ſuae, tum cisrhenanae; ſervato tamen Arae *Vbiorum* nomine, a priſcis agri cis Rhenum incolis, quorum poſteri apud eam rem divinam facerent, propter antiquam loci reverentiam.

JO. EBERHARDI RAU

DE

TUMULO HONORARIO CAJI ET LUCII CAESARUM

NOVITER REPERTO

IN CONFINIIS UBIORUM

AC

TREVERORUM

LIBER SINGULARIS

CUM TABULIS IN AES INCISIS.

DE
TUMULO HONORARIO CAJI ET LUCII CAESARUM.
LIBER SINGULARIS.
CAPUT PRIMUM.

Monumentum apud Caſtellum **Junkerraht** *deſcribitur, & cui poſitum ſit, diſputatur,*

ARGUMENTUM.

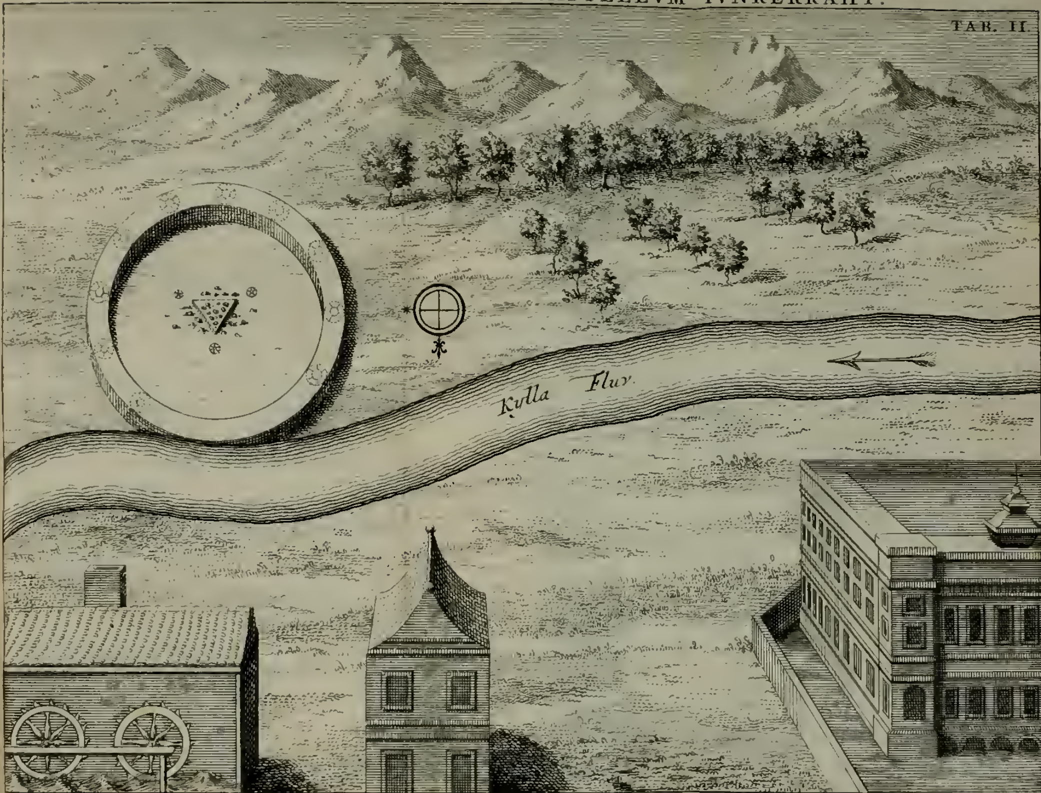
Scriptionis occaſio. II. *Rudera & ſitus monumenti apud Caſtellum* **Junkerraht.** III. *Videtur Cenotaphium eſſe, Cajo & Lucio, Auguſti Caeſaris nepotibus, compoſitum ab exercitu: inferias quotannis facientibus Vbiis ac Treveris.*

Non

Non ita pridem, Rheno transmiſſo, veni in regionem Eifaliae, quae nunc paret Illuſtriſſimis Imperii Comitibus a Manderſcheid. Forte iter dabatur in agrum, ditionis eorundem Comitum, ſtemmatis Blanckenhemici, quo in valle, continuis utrinque montibus obſeſſa, patet Caſtellum Junkerraht / cognominis Dynaſtiae princeps locus. Non procul hinc in orientem, ad Kyllam flumen, haud longo intervallo in Moſellam ſpargendum, officina ferraria erat, quo digreſſus ſermones miſcui cum accolis, dudum mihi notis & ſpectatae fidei hominibus: qui injecta mentione vetuſti, ut ajebant, monumenti, non multis inde paſſibus trans Kyllam adſiti, in Comitatu Cronenburgico (perinde juris Blanckenhemienſis, ſed fiduciariae poſſeſſionis titulo adſcripto Ducatui Luxenburgico) facile meam cupiditatem incendere, ut coram inſpicerem adumbraremque in pugillaribus. De nummis addebant, inibi loci effoſſis: horum ſe copiam facturos mihi in cumulum polliciti.

II. Quod hujus monumenti ſupereſt, longi temporis injuriae ereptum, ſic habe: In media convalle proſtat area rotunda,

RVDERA MONVMENTI APVD CASTELLVM IVNKERRAHT.

tunda, circiter ccc. paſſuum, ſi transverſim metiaris: tota coaequata (niſi quod domo & hortis arvoque recens diſtincta ſit his, qui nunc eam poſſident) paulum ſupra circumfuſam humum elata: aggere circumdata atque ei impoſitis bis ſenis turriculis e caeſo lapide, latis VIII. pedes, quarum non omnium, at plerarumque, veſtigia ſignant baſes. In centro areae eminent ruinae aedificii triquetri, cooperti ruderum mole dumetisque: perinde e caeſo lapide mirae magnitudinis, & materiae, qualis e vicinis montibus non eruitur. Latera aedificii, qua ſolum premit, ſingula habent ferme XX. pedes. Inferne crypta excavata & fornicata: ante hos annos, ſpe reperiundi theſauri, effracta detectaque a praedii domino, quodam ***De l'Eau***, Comiti a reditibus. Proxime angulos aedificii viſuntur ſaxa ſolo immiſſa, triquetro ordine, quibus ſuperſtiterint totidem pilae, exſtructae ad firmandam ſepem circa monumentum. Praecipuum antiquitatis pretium in lapide quadrangulari, e ruderibus effoſſo, hinc inde vetuſtate exeſo detritoque: longo pedes Rhenanos quatuor, lato tres, craſſo unum. Is lapis antiquo artificio inciſum exhibet vehiculum bijuge, quatuor rotis inſtructum,

quem agitat auriga, manu tenens flagellum: tribus inſidentibus togatis: duobus ſellae anticae, tertio poſticae: illa antrorſum, hac retrorſum verſa. Illorum alter ad laevam caput habet laurea redimitum; non item reliqui. Denique nummi Romanae notae ſubinde aratro eruuntur ex area: ut vetuſtiſſimum aedificium, ſive a Romanis quondam conditum, ſive alicui horum procerum a Galliarum civitatibus, quacunque religione, dicatum liquido intelligas. Horum alios inter cimelia ſervat Comes, incaſſum ſolicitatus precibus, ut eorum faceret mihi copiam: alios ex aere accepi ab accolis, cum effigiebus Domitiani, M. Antonini Commodi, Alexandri Severi, Conſtantini, aliorumque, quorum inſcriptiones fere exoletae. Primus ſiſtit caput cum diademate & literis, DOMIT. AUG. GERM. COS. XII. CENS. PP. hoc eſt, *Domitianus Auguſtus Germanicus*, *conſul duodecies*, *cenſor perpetuus:* in averſa parte figuram humanam cum haſtili & gladio ſiniſtro femori innixo, inſcriptam *** AUGUSTI SC. Reſtituo: VIRTUS *Auguſti. Senatus Conſulto.* Alteri eſt caput radiatum cum epigraphe: M. ANTONINUS COMMODUS. Et item figura haſtata, ductis in orbem verbis:

bis: Felix *** imp. IIII. Cos. III. S. C. Supple Pius. Utrumque enim nomen, *Pii* & *Felicis*, nefarie ſibi impoſuiſſe Lampridius auctor eſt cap. 8. Qui Alexandro Severo inſcribitur, aeroſus & impurior eſt; ut ſolent qui cuſi ab eo & ſucceſſoribus. Altera facies itidem gerit figuram mulieris dextra tenentis palmam, ſiniſtra innixae columnae, cum inſcriptione: spes publica. S. C. puto editum ad Rhenum in Belgica, quum bellum contra Germanos adornaret. In nummo Conſtantini clypeus cernitur cum titulo, Vot. X. *vota decima*. Ceterum pars magna lapidum, ut fit, alio translata: olim quidem ad Caſtellum reficiendum; nuper vero etiam ad Fanum, quod vocant, Veneris, e regione ejus in nemore ſtructum ſtatuisque exornatum: ſervato antiquo nomine aediculae Veneris, olim ibi loci poſitae; fortaſſe in gratiam Romanorum gentis Juliae, quae Æneam ſui conditorem Deamque Venerem genitricem praedicavit; teſte Suetonio in Caeſare cap. 6. Haec obiter. Rem omnem tres tabulae exhibent in aes inciſae

III. Quaeris, cujusmodi ſit aedificium? quando & cui poſitum? Et retro longiſſime ad priſca Romanorum tempora adſur-

adſurgere, quibus ille terrarum tractus Romana fuit provincia, facile arguunt vel nummi illic effoſſi. Tumulum vero etiam honorarium ſeu Cenotaphium prima fronte praeferre, circa quod Romanorum more, a Graecis accepto, ſolemnis decurſio, atque ad aras tumulo impoſitas res ſacra facta ſit, omnis apparatus loquitur: area cum aggere: crypta qua loculi conderentur: ſtructura triangularis; cujus in vicem & aliâs quadrangularis ceſſit, in cuſpidem adſurgens, pyramis appellata; qualis hodie Romae ad Portam S. Pauli viſitur, C. Ceſtii epulonis, Jovis paraſiti. In trianguli tamen figuram factus & Druſi Germanici tumulus apud Moguntiam; ſi Serario credimus, Rer. Mogunt. lib. I. & Tenzelio, Dial. menſe Aug. A. cIↃ IↃ cxcviii. a quo nos mutuati ſumus iconem in fronte libelli: quod deſcripta ſit fide veteris teſtis oculati, quum id ſupereſſet Druſi Cenotaphium. Atqui is honor habitus olim Romanorum viris principibus, quorum cadavera, quum alibi terrarum morerentur, Romam delata conditaque in Martio Campo: ſtructis haud raro, quo genio aeternitatis litaretur, buſtis inanibus per provincias, in quibus aut bello rem bene

bene geſſerant, aut magna eorum parentumve extabant in cives beneficia: decretis vero etiam divinis honoribus. Nam *ſuſcepit vita hominum conſuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in coelum fama ac voluntate tollerent.* Cic. de Nat. Deor. II. 24. Et Plinius Hiſt. Nat. II. 7. *Hic eſt vetuſtiſſimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus adſcribantur.* Sed cui horum, inquis, & cujus rei in memoriam congeſta moles? De Druſo, quem diximus, Germanico cogitare prohibet auctorum fides, qui exercitum tradidere honoris ejus cauſa geminum ſepulcrum compoſuiſſe: alterum in Germania, cum ara, ad Luppiam, ſignate ad caſtellum Aliſonem, ut Tacitus Annal. II. 7. Moguntiaci in Gallia alterum, cum ſtatuis & arcu τροπαιοφόρῳ, ut Dio lib. XLVIII. Τιμὰς καὶ εἰκόνων, καὶ ἀψῖδος, κενοταφίȣ τε πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήνῳ λαβών. *Honoresque ſtatuarum, & arcus triumphalis, & cenotaphii ad Rhenum conſecutus.* Ipſum locum, Moguntiacum, nominante Eutropio in Claudio. Ac de hoc poſteriore Druſi monumento capiendus Suetonius ineunte Claudio. *Exercitus honorarium ei tumulum excitavit: circa quem deinceps ſtato die quotannis miles decurreret,*

 Gal-

Galliarumque civitates publice ſupplicarent, puta, apud aram tumulo ſuperſtantem, de more. Fruſtra etiam hoc noſtrum monumentum ad Imp. Alexandrum Severum retuleris: de quo Lampridius cap. 63. *Cenotaphium in Gallia*, ubi brevi ante obitum bellum contra Germanos paraverat, *Romæ ſepulcrum ampliſſimum meruit.* Nam etſi in Gallia diem obiit, uxoremque habuit; tamen improlis deceſſit: ideoque haeſites, quos ſecum ducat vehiculo geſtatus. Sunt alii populi Romani proceres, quorum eximia in Gallias vicinamque Belgicam extabant merita: liceretque horum in numerum referre Didium Julianum, qui Spartiano teſte cap. I. & 33. Belgicam diu ſanctiſſime rexerat, dein Imperator conſalutatus uxorem & filiam Auguſtas appellari voluit. Neque minus Aureliano uxor fuit & filia; ſi credimus Vopiſco cap. 42. 50. triumphavitque Francos, Suevos, Vandalos, cap. 33. Carus denique in ſocietatem imperii duos filios adſcivit, quos Caeſares vocavit, Marcos Aurelios, Carinum & Numerianum: atque natu majorem Galliis praefecerat; eodem Vopiſco auctore, cap. 7. Julius Capitolinus de Pertinace nondum Auguſto appellato: *Claſſem Germanicam*

rexit,

?xit, Rheno impoſitam. *Mater eum us-ue in Germaniam proſecuta eſt, ibique obiit. Cujus etiam ſepulcrum ſtare nunc dicitur.* Verum enim, praeterquam quod de horum, quos diximus, ſepulcris monumentisve in Gallia ad Rhenum poſitis eorumque locis ſilent hiſtoriae Auguſtae ſcriptores, neque ejus honoris delati his plerisque ullibi locorum apparent veſtigia, neque ſequior ſexus ex habitu ullius perſonae vehiculo inſidentis cognoſcitur; non pauca, nec levia ſunt, quae ad ſuperius referre aevum claris ſuadent indiciis. Quid ergo? Transacta res erat, modo ut ɩtaret monumenti titulus. Adjectum ɩiſſe olim, credere Romanorum mos ju-ɩt. Quid, ſi nunc intercidit? Eſto; ɩus e vetuſtatis naufragio, quaſi tabula, ɩis ſuppetit. Quid tandem vero? Ver-ɩ dicam, quod ſentio. Exiſtimo aream ɩm aggere Romano ab exercitu clypeis, ɩ aſſolebant, congeſtam, in memoriam ɩaji & Lucii, nepotum Caeſaris Augu-ɩ, praematura morte ereptorum: qui non ɩnge ante obitum Romae Conſules deſi-ɩati, cum pompa virilem togam ſum-ɩant: deducente eos in forum avo. At-ɩe eam ſolemnem deductionem factam ɩdem anno & die, quo conſulatus ipſis

 de-

decerneretur, hoc lapide repraeſentari, reſiduo ex aliquo arcuum collapſorum diſtractorumque. Cernas enim vehiculo geſtatum Auguſtum, laurea redimitum, cum nepotibus. Hi vero, tanquam Caeſares, carebant diademate; ut conſtat ex Juliani hiſtoria & Zoſimo VI. 13. Adhaec impoſita & ceteris arcubus ornamenta, clypeos cum haſtis, quibus Cajum & Lucium equeſter ordo die virilis togae donaverat: inſigniaque militaria, quae imperatores apud exercitum acceperant: & titulum ac faſtigio ſtatuam, vel aureum conum. ut in Druſi monumento: quae longa aetas abſtulit. Conditum vero in media area Cenotaphium, circa quod miles quotannis ſtato die decurreret ludosque celebraret in honorem defunctorum: & Galliarum civitates atque in his proximi Vbii ac Treveri, ad aras cryptae impoſitas, gliſcente adulatione, de more rem divinam facerent. Prorſus quemadmodum tredecim ante annis manibus Druſi Neronis, ad illius tumulum honorarium, quem ſupra diximus, profunda in valle apud Moguntiacum (Druſenloch vocant) inferias facere occoeperant.

CAPUT SECUNDUM.

Natales, tyrocinium, honores Caji & Lucii Caeſarum.

ARGUMENTUM.

Auguſti & Senatus populique Romani in Cajum Luciumque voluntas. II. *Deducuntur in forum & Conſules deſignantur.* III. *Solemnis pompa die virilis togae.* IV. *De vehiculo in lapidem inciſo.* V. *Circa provincias exercitusqxe dimittuntur.*

Nimirum Auguſtus, maſcula carens prole, mortuo Claudio Marcello, octaviae ſororis filio, ex M. Agrippa & Julia filia tres nepotes ſuſceperat, Cajum, Lucium & Agrippam. Hoc ob ſcordatum ac ferox ingenium, impulſu Liviae Druſillae uxoris, (impotente ambitione mulieris: *Ulyſſis ſtolati*; ut C. Caligulae audiebat) abdicato & Surrentum Campaniae oppidum relegato, ſolos adeo, ob eximiam natamque ad ſumma quaevis virtutis indolem, in deliciis habuit Cajum & Lucium (quorum ille hoc biennio major erat, Plinio majori ceteriſque

 au-

auctoribus conſtanter dictus *C. Caeſar Augusti filius*, quo diverſus noſceretur a C. Julio Caeſare, qui & *C. Caeſar* ſimpliciter: & a C. Caligula, quem *C. Caeſarem Germanici filium* & *Cajum Principem* appellitant) ut ambos tantum non in cunis adoptaret, *praepoſitis Caji ac Lucii nominibus*, ut Vellejus, acceptis, niſi fallor a Cajo Julio, quem diximus, & fratre ejus Lucio Caeſaribus: *Caeſares* de gente Julia ſalutandos & *Principes juventutis*, quo nomine tum primum inſigniebantur primi equeſtris ordinis. Tacitus Annal. I. 3. Suetonius Aug. cap. 64. Cauſam, cur eos in ſuam familiam adſciſceret, aperuit Dio LIV. nimirum quo principatum uno & altero ſucceſſore firmaret, cum a pluribus ſibi factas inſidias evaſiſſet. Hos vixdum poſita puerili praetexta, mirùm quanti fecerit avus, aut mavis, pater & ſenatus populusque Romanus. Et Auguſtum quidem plus quam paterno in natu majorem, Cajum, fuiſſe animo teſtantur ejus literae ad hunc datae, amoris pleniſſimae, quas ſervavit Gellius Noct. Attic. XV. 7. *Have, mi Cai, meus ocellus jucundiſſimus; quem ſemper medius fidius deſidero, quum a me abes; ſed praecipue diebus talibus, qualis eſt hodiernus.*

nus. Oculi mei requirunt meum Cajum; quem, ubicunque hoc die fuiſti, ſpero laetum & bene valentem celebraſſe quartum & ſexageſimum natalem meum. Nam, ut vides, κλιμακτῆρα, communem (ſuppleo *aleam*) *ſeniorum omnium, tertium & ſexageſimum evaſimus. Deos autem oro, ut quantum mihi ſupereſt temporis, id ſalvis vobis traducere liceat in ſtatu reipublicae feliciſſimo, ἀνδραγαθούντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων ſtationem meam.* Hanc epiſtolam ſcripſit Auguſtus mox a natali ſuo, hoc eſt, a IX. Kal. Oct. exacti anni ſui climacterici: adeoque uno anno ante obitum Caji, quum is in Oriente rem gereret contra Parthos. Auguſtus enim ex probatiſſimorum Chronologorum ſententia diem ſupremum obiit, A. V. IↃCCLXVII; cum ageret annum LXXVI. Demtis ergo ab aetate ejus retro annis XIII. habes annum gradarium, qui eſt tertius & ſexageſimus, innexus anno Urbis IↃCCLIV. Atqui Cajus vita conceſſit A. IↃCCLV; ut poſt dicemus. Sed illuc revertor. Ambo fratres in ampliſſima ſacerdotum collegia cooptabantur: cumque lex prohiberet, ne duo ex una gente idem ſacerdotium haberent; ille pontifex, hic augur fuit. Inſcriptiones antiquae apud Gruterum

pag. 234. repertae in lapide Romae effoſſo ante hos ducentos annos, prope aediculam Mariae Ægyptiacae, quam Caji & Lucii baſilicam eſſe ſunt qui credant; teſte Panvinio Theſ. Antiq. Rom. Graevii, tom. III. pag. 307.

C. CAESARI. AUGUSTI. F.
PONTIFICI. COS.
DESIGNATO
PRINCIPI. JUVENTUTIS.

Tum deinde:

L. CAESARI. AUGUSTI. F.
AUGURI. COS.
DESIGNATO
PRINCIPI. JUVENTUTIS.

Cuſi nummi cum utriusque imaginibus, clypeis & haſtis, quas die tyrocinii equites dederant. Inſcripti ſunt C. L. CAESARES, AUGUSTI. F. COSS. DES. PRINC. JUVENT. Et alii ſeparatim Auguſtum & Cajum praeferentes, cum figura equeſtri ac ſignis militaribus; apud Begerum Theſaur. Brandenb. tom. II. pag. 608. idemque aliorum exemplum retulit, cum effigiebus Auguſti & utriusque nepotis; tom.

tom. III. pag. 90. Porro ſuperba aedificia Romae Auguſtus condidit, porticum baſilicamque, ut diximus, ipſorum de nomine appellanda. Sueton. Aug. cap. 29. Ludis circenſibus honor ipſis habitus, ut primi ſederent in primo gradu, ceteris ſedilibus promiſcue a Senatu equitibusque & plebe occupatis; donec Claudius & Nero illam confuſionem tollerent. Hinc Martialis V. epigr. 14. ridens Nannejum quendam ex plebe:

Sedere primo ſolitus in gradu ſemper,
Tunc cum liceret occupare, Nannejus:
Bis excitatus terque tranſtulit caſtra;
Et inter ipſas paene tertius ſellas
Poſt Cajum Luciumque conſedit.

Contendente vero etiam Antipa cum Archelao de ſucceſſione in regno Herodis patris, Auguſtoque vocante amicos in conſilium, Cajo inter primos locus datus eſt. Joſephus Ant. XVII, 11. Quae quidem niſi illuc ſpectabant, ut rebus gerendis Caeſares mature adſuefierent, eaque praeſumtione gloriae quaſi ſtimulo excitarentur, *nimium honorem juventutis* Tacitus diceret Hiſt. II. 59. perſtringens vanitatem Vitellii, qui filium infantem cunctis fortunae principalis inſignibus ornaverat, *Germanicum* appellandum.

II. Et praeparamentum aliquod ſupremi, cui deſtinati erant, honorum faſtigii Auguſtus ediderat, *petens duodecimum & rurſus biennio poſt tertium decimum conſulatum, ut Cajum & Lucium filios ampliſſimo praeditus magiſtratu, ſuo quemque tyrocinio deduceret in forum.* Sueton. cap. 26. Priore conſulatu, quo Cajus forum attigit, trecentis & viginti millibus plebis urbanae ſexagenos denarios viritim & quinis militum ſuorum dedit: totidemque poſteriore, quo Lucius tyrocinium poſuit; ipſo teſte Auguſto, lapide Ancyrano. Scripſerat tribus abhinc verbis, HONORIS SUI CAUSA SENATUM POPULUMQUE ROM. Cajum & Lucium (nam de his ſermo eſt) ANNUM QUINTUM ET DECIMUM AGENTES, CONSULES DESIGNASSE, UT EUM MAGISTRATUM INIRENT POST QUINQUENNIUM, hoc eſt, viceſimo aetatis ſuae anno, quo & avus conſulatum ſuſceperat. Et Cajum quidem eopſe anno conſulem factum una cum L. Æmilio Paulo, quum in Oriente praeeſſet exercitui, ex marmorum inſcriptionibus docuit Stephanus Pighius in annal. Rom. ad A. V. IↃCCLIII. Pergit vero Caeſar dictare ſculptori: EX EO DIE, tyrocinii, quo deſtinati conſules,

DE-

DEDUCTI IN FORUM INTERESSENT CONSILIIS PUBLICIS, donec maturi forent magiſtratui. DECREVISSE SENATUM; EQUITES AUTEM ROMANOS UNIVERSOS PRINCIPEM JUVENTUTIS CAJUM, HASTIS ARGENTEIS DONATUM, APPELLAVISSE: quod is aetatis praerogativa prae fratre Lucio *Princeps juventutis*, ſicut Auguſtus *Princeps ſenatus*, ſalutandus eſſet ex voluntate Auguſti, relicturi eum ſucceſſorem imperii. Idcirco in nummis quibusdam, ut ſupra dictum, & primum quidem excuſis, ſolus Cajus cernitur una cum Auguſto; non item Lucius. Poſtea vero & hunc eodem honoris titulo populus Rom: condecoravit; quamobrem uterque ſcriptoribus & in nummis *Princeps juventutis* audit. Quae ratio fugit Caſaubonum, Animadverſionibus in lapidem Ancyranum. Atque haec de filiis fieri a Senatu populoque Rom. Auguſtum ſpecie recuſantis flagrantiſſime cupiiſſe Tacitus prodidit Annal. I. 3.

III. Ceterum illam Praetextatorum juvenum in forum deductionem factam olim novimus per quam ſolenniter, a principe aliquo viro vel a parente vel a propinquo; comitantibus agnatis & univerſa familia, amicisque parentum & clien-

clientibus. Plinius Epiſt. II. 14. *At hercle ante memoriam meam (majores natu ita ſolent dicere) ne nobiliſſimis quidem adoleſcentibus locus erat, niſi aliquo conſulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus celebrabatur.* Et Cicero Attic. IX. 22. *Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potiſſimum togam puram dedi.* In Capitolium enim, ut mox dicemus, deducere eum abſenti non licuit. Plinius iterum Epiſt. I. 9. *Si quem interroges, hodie quid egiſti? reſpondeat: Officio togae virilis interſui.* Convocabantur ſenatus & plebs etiam in provinciis. Idem Epiſt. X. 120. *Qui virilem togam ſumunt, ſolent totam bulen, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare.* Tyrones munera dabant pro ſua quisque conditione & facultatibus: Caeſares quidem ac principes juventutis congiarium plebi, militi donativum: reliqui ex equeſtri ordine binos vel ſingulos denarios multis e plebe. Plinius ibidem. Praeterea barbam ponebant. De Cajo & Lucio Apollonidas Anthol. I. 26.

Ἡδὺ παρηΐδων πρῶτον θέρος ἤματι τούτῳ
Κείρεο, καὶ γενύων ἠϊθέους ἕλικας,
Γάϊε: σὸν δὲ πατὴρ χερὶ δέξεται εὐκτὸν
ἴουλον,
Λεύκιος, αὐξομένου πουλὺ ἐς ἠέλιον.

Δωρεῦν-

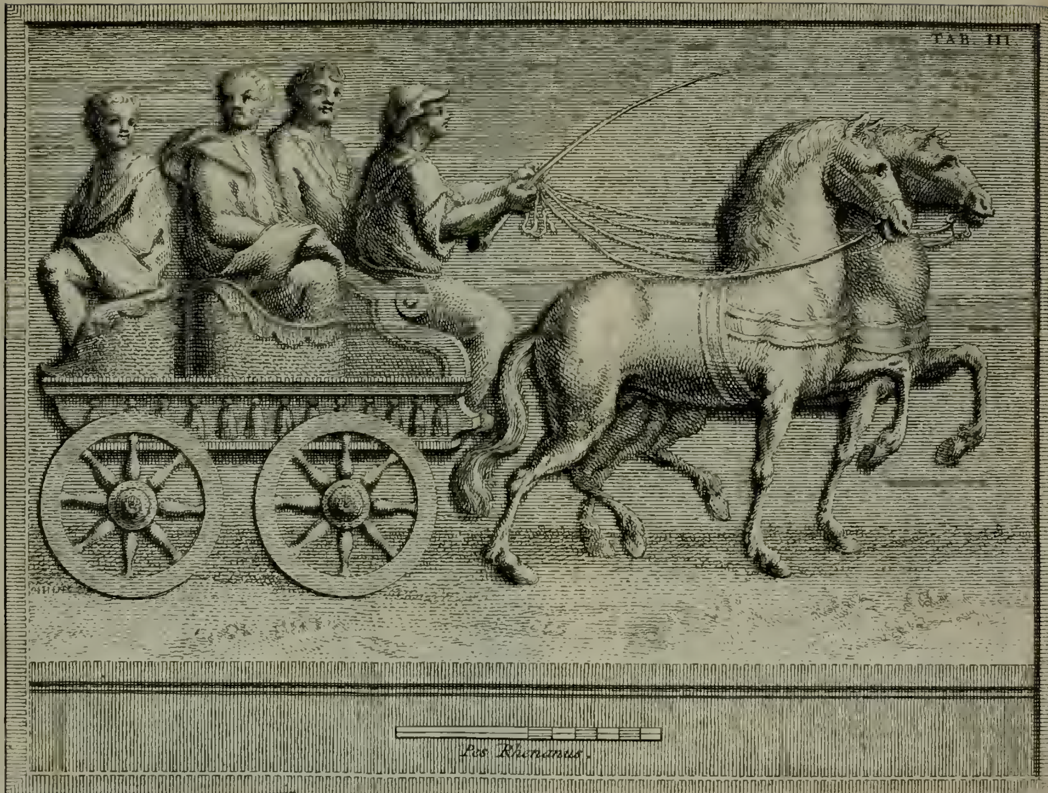
Δωρεῦνται χρυσέοισιν, ἐγὼ δ' ἱλαροῖς ἐλέγοισιν:
Ου γὰρ δὴ πλȣ́τȣ μȣ̃σα χερειοτέρη.

Dulce maxillarum ver die hoc
Detonde, & genarum juveniles cincinnos,
Cai: tuam vero pater accipiet manu amabilem lanuginem,
Luci, creſcentis ad multum tempus.
Donantur haſtis *aureis* (ſic Dio lib. LV.) *ego vero* dono *jucundis elegis:*
Non enim divitiis Muſa inferior.

Nero *ludos juvenales* quotannis edidit eo die, quo barbam poſuerat; Sueton. cap. 11. Poſtremo juvenes ex foro deducebantur in Capitolium; ubi vota pro iis facta, immolatumque ab his, qui conducebant. Valerius Max. V. 4. *M. Cotta eo ipſo die, quo togam ſumpſit virilem, protinus ut e Capitolio deſcendit, Cn. Carbonem, a quo pater ejus damnatus fuerat, poſtulavit.* Quippe cauſas tum agere incipiebant, (& noſtri quidem principes juventutis, ut videtur, in Caji baſilica noviter condita, adeoque nomen ſortita; ut ſupra dictum: quo pertinet illud Lampridii de commodo cap. 2. *Quum togam ſumpſit, adhuc in praetexta puerili congiarium dedit, atque ipſe in baſilica Trajani praeſedit:*

ſedit: ceteraque addiſcebant, quae ad rempl. tractandam facerent. Hinc Oratoribus viriſque gravibus commendabantur. Tacitus aut quisquis alius, Orat. cap. 34. *Juvenis ille, qui foro & eloquentiae parabatur, imbutus jam domeſtica diſciplina, refertus honeſtis ſtudiis, deducebatur a patre, vel a propinquis, ad eum Oratorem, qui principem locum in civitate tenebat. Hunc ſectari, hunc proſequi, hujus omnibus dictionibus intereſſe, ſive in judiciis, ſive in concionibus aſſueſcebat, ita ut altercationes quoque excipere, & jurgiis intereſſe, utque ſic dixerim, pugnare in proelio diſceret.* Pro Cajo tamen & Lucio videntur & publice vota ſuſcepta quotannis die tyrocinii. Quod idem ut Neroni & Druſo Caeſaribus, filiis Germanici, populus Rom. faceret, aegerrime tulit Tiberius. Sueton. cap. 54. Illud etiam memoria repetendum eſt, quod accidiſſe puto eodem die, quo Cajus Caeſar praetextam poſuit: *In actis temporum Divi Auguſti invenitur XII. Conſulatu ejus, Lucioque Sylla collega, ad III. Idus Aprilis, C. Criſpinum Hilarum ex ingenua plebe Feſulana, cum liberis novem (in quo numero filiae duae fuerunt) nepotibus XXVII, pronepotibus XXIX, neptibus IX, praelata pompa, cum omnibus his in Capitolio*

VEHICVLVM IN LAPIDEM INCISVM.

tolio immolaſſe. Plinius Hiſt. Nat. VII. 13.

IV. Vehiculo autem uſum Auguſtum Caeſarem, quum filios ex aede Palatina in forum, atque inde in Capitolium produceret, cum ad pompam, tum propter itineris longinquitatem, quis ambigat. *Quicquid* enim *in excelſo faſtigio poſitum eſt* (ita Valerius) *humili & trita conſuetudine, quo ſit venerabilius, vacuum eſſe convenit.* Neque tamen ambos eodem die, ſed ſingulos deduxit biennio; ut ſupra dictum. Itaque ſculptoris factum arbitrio, ut bini ſiſterentur in lapide, eodem vehiculo: & compendii ergo idem actus eadem effigie oſtenderetur. Vid. Tab. III. Ipſum vehiculum, niſi fallor, eſſedorum genus eſt. Erant enim eſſeda Belgarum: ſuperne aperta; facilis adſcenſus & deſcenſus ergo: ab aurigis agitanda; qualia deſcripſit Caeſar de Bell. Gall. IV. 33. a mulabus trahenda: ſaepius ab equorum bigis. In bello falcata: Jornandes Rer. Goth. cap. 2. *Bellum gerunt bigis, curribusque falcatis, quos more vulgari eſſedas vocant.* In pace ſine falcibus eorum uſus receptus fuit etiam Romanis, ad itinera & ſpectacula triumphalia. Suetonius Calig. cap. 51. *Cum* Cajus *trans Rhenum inter anguſtias denſumque ag-*

men

men iter eſſedo faceret. Adde Ciceronem Attic. VI. 1. & Horatium Epiſt. II. 1. 192. Binis quidem rotis inſtructa alias; ſed hic quatuor: quo geſtandis pluribus inſeſſoribus par eſſet. Et quatuor interdum rotas carpenta habuere, quibus vecti imperatores regesque. Deinde Auguſtum Cajo filio ſiniſtrum latus tegere nemo miretur, qui ſciat ita adſueſſe Romanos, quum honorem exhiberent. Sic Claudium Caeſarem novimus A. Plautio in Capitolium concedenti & ovanti latus texiſſe; ut eſt apud Suetonium cap. 24. quod ipſum referens Eutropius VII. 13. dicit Claudium Plautio laevum inceſſiſſe. Sic Nero Tiridatem, Armeniae Regem, in theatro juxta ſe latere dextro collocavit. Sueton. cap. 13,

V. Ad eum, quem ſupra diximus, modum his ſtudiis & artibus reique militaris ſcientia, quae ad ſummam fortunam ſunt adminiſtrae, a Verrio Flacco praeceptore, atque a patre M. Agrippa (harum rerum literarumque callentiſſimo; ut quem, poſt bellicae virtutis praeclara ſpecimina, orbem terrarum ſingulari opere urbi ſpectandum propoſuiſſe teſtatur Plinius III. 2.) ipſoque avo Auguſto (qui paulo ante egregiae educationis exemplum edi-

derat

derat in Druſo & Tiberio privignis; canente Horatio Carm. IV. 4. 25.

Senſere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita fauſtis ſub penetralibus
Poſſet, quid Auguſti paternus
In pueros animus Nerones.)

Probe imbutos, Cajum & Lucium, Auguſtus in imperii provincias & ad exercitus ablegavit. Suetonius Aug. cap. 64. *Cajum & Lucium adoptavit domi, per aſſem & libram emptos a patre Agrippa, tenerosque adhuc ad curam Reipublicae admovit: & Conſules deſignatos circum provincias exercitusque dimiſit.* In proclivi eſt credere, etiam ad Rhenum adiiſſe florentiſſimas civitates Treverorum Vbiorumque: ubi tum exercitus praecipuum robur. Sane Tiberium ad *omnes exercitus* miſſum ab Auguſto, ex quo die ipſum defunctis nepotibus adoptaverat, diſertim dictavit Tacitus, Annal. I. 3. *Filius, collega imperii, conſors tribunitiæ poteſtatis adſumitur, omnesque per exercitus oſtentatur.* Sapiens Auguſti tempori ſervientis conſilium! quo horum & provinciarum ſibi ſtudium animosque conciliarent imperii candidati: ne prius obtrudi populis, quam ante cogniti commendari viderentur. Favebat enim populus Romanus & Gal-

Gallia Belgica exercitusque Rhenanus Caeſari Germanico ; quod eventus docuit. Nec deerant, qui imperio admotum vellent Tiberium vitricum. Ad haec erat tum Treverorum in transalpinis imperii provinciis praecipua exiſtimatio & dignitas. Teſtes ſunt literae, creato Tacito imperatore, ab Senatu ad illos datae, & Vopiſco ſervatae in Floriano cap. 5. *Senatus ampliſſimus curiae Treverorum S. D. Ut eſtis liberi & ſemper fuiſtis, laetari vos credimus. Creandi principis judicium ad Senatum rediit, ſimul etiam praefecturae urbanae appellatio univerſa decreta eſt.*

CAPUT TERTIUM.

Caji & Lucii res bello geſtae & mors. Structa per provincias monumenta honoraria, & in Gallia quidem Belgica apud Caſtellum **Junkerraht.**

ARGUMENTUM.

Caji & Lucii res bello geſtae. II. *Vitae exitus & ſepultura.* III. *Quamobrem Ubii Treverique honori eorum inferiale officium praeſtitere.* IV. *Cenotaphium cum aris.* V. *Decurſio anniverſaria facta ab exercitu, & ludi editi.* VI. *Tumulus aggere cinctus.* VII. *& turriculis.* VIII. *De cultu mortuorum hominum ſententia Plinii.* IX.. *Area circa tumulum aliorum quoque ſepulturae patuit.* X. *De illo monumento & decurſione videtur olim nomen factum Caſtello* **Junkerraht.** XI. *Occupatio incommodi a ſilentio ſcriptorum.*

Neque vero diuturna fuit de optimis Caeſaribus, quos manebat Capitolina palmata, Auguſti ſpes & gaudium.

Cajum praepoſuerat Orienti proconſulari poteſtate, ut bellum gereret contra Parthos, utque eſſet, in quo ſe virtus ejus per omnes numeros efficaciter oſtenderet: dato ei, teſte Paterculo, juventae moderatore & comite itineris M. Lollio, tribuno militum, ad quem odam & epiſtolas binas ſcripſit Horatius: & Dionyſio, ut opinor, Periegete a terrarum orbis, quam reliquit, περιηγήσει appellato: qui regiones illas locorumque patriae ſuae ſitum deſcriberet; ut eſt apud eundem Plinium lib. VI. cap 27. Cajus in magnam partem Arabiae penetravit, quam colluſtrare flagrantiſſime cupiebat. Idem VI. 27. 28. XII. 14. *Judaeam praetervehens, quod apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet, collaudatus eſt a patre Auguſto.* Sueton. cap. 93. Sic legitur in libris editis. Sed delendam eſſe negandi particulam conſtat ex Oroſio VII. 3. & vincit M. Agrippae genitoris & Auguſti, adoptione patris, in ſacra Hieroſolymitana facilitas & munificentia, auctoribus celebrata. Lollius vero infamatus regum muneribus in toto Oriente, interdicta a Cajo amicitia, ſumpto veneno vitam finiit. Plin. IX. 35. Cujus in locum ſuffectus Quirinius. Tacit. Annal. III. 48. Quo ipſo tempore hoc memorabile

rabile accidiſſe in ſinu Arabico idem retulit Plinius II. 67. ut ſigna navium, Africam circumvectarum, ex Hiſpanienſibus naufragiis agnoſcerentur. Hac expeditione Caji recepta eſt Armenia a Parthis occupata. Deque illa capiendus Suetonius Aug. cap. 21. *Parthi quoque Armeniam vindicanti Auguſto facile ceſſerunt.* Hinc in nummo argenteo gentis Petroniae, cuſo in honorem Auguſti, ob victoriam de Armenis a Cajo obtentam, eſt ARMENIA CAPTA. Conſpiciturque in uno iſtius gentis nummo Armenus flexis genibus, in altero Parthus in genua procumbens, qui ante ſigna militaria, M. Craſſo & M. Antonio adempta, reddiderat. Juvat huc conferre, quae de Cajo in Armenia agente ſuae hiſtoriae attexuit Vellejus, Tiberio quam illi faventior, lib. II. cap 101. *Tam varie ſe ibi geſſit, ut nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat. Cum rege juvene* Parthorum, Phraate IV. *in inſula, quam amnis Euphrates ambiebat, aequato utriusque partis numero, in colloquium coiit. Quod ſpectaculum ſtantis ex adverſo, hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter ſe eminentiſſima imperiorum & hominum coirent capita, perquam clarum &*

 me-

memorabile, ſub initia ſtipendiorum meorum tribuno militum mihi viſere contigit. Deinde: *Prior Parthus apud Cajum in noſtra ripa, poſterior hic apud regem in hoſtili epulatus eſt.* Tum poſtea: *Armeniam deinde ingreſſus, prima parte introitus proſpere geſſit: mox in colloquium veniens (cui ſe temere crediderat) circa Artageram graviter a quodam, nomine Adduo, vulneratus eſt.* Sed aliter, ac ſine fraude veritatis, ut opinor, eam rem narrat Florus IV. 12. *Domnes, quem rex* Parthorum *Artaxatis praefecerat, ſimulata proditione, adortus virum* (Cajum) *intentum libello, quem ut theſaurorum rationes continentem, ipſe porrexerat, ſtricto ferro cruentat vulnere in tempore. Ceterum barbarus undique infeſto exercitu oppreſſus, gladio & pyra, in quam eum percuſſus immiſit, ſuperſtiti etiamnum Caeſari ſatisfecit.* Suſpectum vero atque ab atra loligine profectum & hoc eſt quod ſequitur in Vellejo: *Ex eo, ut corpus minus habile, ita animum minus utilem reipublicae habere coepit. Nec defuit converſatio hominum, vitia ejus aſſentatione alentium, per quae eo ductus erat, ut in ultimo ac remotiſſimo terrarum orbis augulo conſeneſcere, quam Romam regredi mallet.* His gemina habet Dio apud Zonaram, Romanorum viris

viris illuſtribus paſſim infenſior. Quin imo apertae falſitatis reus agitur Paterculus, ejus belli hiſtoriae praefatus: *Breve ab hoc interceſſerat ſpatium, cum C. Caeſar, ante aliis provinciis ad ſedandum obitis, in Syriam miſſus*, (quod nomen olim & Armeniam complectebatur) *convento prius Tib. Nerone, cui omnem honorem, ut ſuperiori habuit.* Quod enim de honore ait Tiberio habito, id vero e diverſo Cajo factum a Tiberio, cum ille Chium inſulam trajiceret, Ponto Euxino in Armeniam navigaturus; Suetonio Tiber. cap. 12. & Caſſio apud Xiphilinum teſtibus. Utcunque eſt; Cajus res in Oriente compoſuit, & ejecto Tigrane, quem Parthi regem Armeniae conſtituerant, Ariobarzanem, origine Medum, ob inſignem corporis formam & plaeclarum animum, volentibus Armeniis praefecit. Tacit. Annal. II. 4. Antequam id bellum ſuſciperet, data ei uxor eſt Lollia Paulina, M. Lollii neptis. Plin. IX. 35. Profectus eſt autem contra Armenios anno aetatis XIX. quod Uſſerius ad A. 4003. colligit ex Ovidii ad Cajum converſo carmine, de Arte I. 191.

Auſpiciis annisque patris puer arma movebis:
Et vinces annis auſpiciisque patris.

Tale rudimentum tanto ſub nomine debes;
Nunc juvenum princeps, deinde future ſenum.

Nempe Auguſtus annos undeviginti natum ſe privata impenſa exercitum comparaſſe ſcripſit monumento Ancyrano. Ovidii tamen vulgati libri pro *annis* habent *animis*. Et haec quidem de Cajo. Lucius miſſus in Hiſpaniam: cui jam Lepida uxor deſtinata. Tacitus Annal. III. 23. Ceterum *inglorius*; ut Florus inquit IV. 12.

II. Sed ambo vix primas adoleſcentiáe metas ingreſſi, poſt paullum, nondum expleto aetatis anno ſecundo & viceſimo, in duodeviginti menſium ſpatio, ille patre ſic efflagitante, reditum in Italiam parans, Limyrae in Lycia, hic in itinere verſus Hiſpaniam Maſſiliae, non morbo, ut vellet Paterculus, ſed veneno ſublati: ut erat ſuſpicio, inſidiis Liviae Druſillae & Tiberii Auguſti privigni, ſpe transferendi in ſe imperii. Fuerat enim perpetua Tiberii vitrici in ambos aemulatio & invidia. Suetonius Aug. cap. 65. & Tiber. 13. Tacitus Annal. I. 3. III. 48. VI. 51. redundante etiam, ut fit, in familiares odio, qui cum Macrone Solem orientem ſpectarent. Nam in quodam con-

convivio, mentione Tiberii orta, extitit qui Cajo polliceretur, confeſtim ſe, ſi juberet, Rhodum navigaturum, (ubi ille tum ſpecie ſeceſſus exulem agebat) caputque ejus relaturum. Suetonius Tiber. cap. 13. Mors eorum incidit in aeram Chriſtianam ineuntem: puta in annos Urbis Iↄ ccLV. & Iↄ ccLVIII. Natus enim Cajus M. Apulejo Nepote & P. Silio Nerva, Lucius C. Furnio & C. Junio Silano Coſſ. ille A. V. Iↄ ccxxxIII. hic Iↄ ccxxxVI. ut Caſſius lib. LIV.) futura Auguſto longe acerbiſſima inter calamitates domeſticas, quarum longum catalogum contexuit Plinius VII. 45. Et Seneca prooemio libri IV. Controv *queſtum cum eſſe per codicillos de Aſinio Pollione retulit*, *quod in tam magno & recenti luctu ſuo homo ſibi cariſſimus pleno convivio coenaſſet. Cui reſcripſit Pollio, eo ſe coenaſſe, quum Aterium filium amiſiſſet. Quis vero exigeret majorem ab amico dolorem, quam a patre?* Corporum defunctorum reliquiae, velut ante factum funeri Druſi Germanici, a tribunis militum ac cujusvis civitatis decurionibus Romam delatae ſunt; clypeique & haſtae, quas ab equitibus acceperant, ut ſupra dictum, in curia ſuſpenſae; ut Xiphilinus. Extat

Romae ante templum Apoſtolorum poſt tergum Minervae Caji hoc epitaphium: OSSA C. CAESARIS AUGUSTI F. PRINCIPIS JUVENTUTIS; apud Gruterum Inſcript. pag. 235. Et vero utrumque in Campo Martio ſepultum fuiſſe dubitare nos non ſinit Suetonius Aug. cap. 101. eodem in campo ferens crematum humatumque Auguſtum. Ibique conditi ſecutis temporibus plerique Auguſti Caeſares cum liberis & propinquis: manante inſtituto ab eodem Auguſto, qui ſibi ſuisque inibi magnificentiſſimum Mauſoleum exſtruxerat *ſexto ſuo conſulatu*, adeoque ante obitum nepotum. Sueton. ibidem. Ceterum in horum Caeſarum laudes (ut & hoc ſubnectam, quod intereſt attingere) mirum non excurriſſe Maronem eodem in loco quo Cl. Marcellum conſulem, Octaviae, Auguſti ſororis filium, mortuum in primo pubertatis curſu deflêrat, exeunte VI. Æneidos. Diceres, aut e vivis tum ereptum Poëtam, aut jam hos invulgaſſe libros.

III. Quo autem Caji & Lucii fato functorum manes celebratiores in ſeram poſteritatem redderentur, brevitatemque vitae diuturna memoria conſolaretur; praeter auguſtam ſepulturam, honori Au-

guſti

guſti principis, etiam extra Urbem data iis ſunt monumenta ſepulcralia. Et primum quidem apud Piſanos in Etruria; de quo peculiari Diſſertatione Henricus Noriſius: quam cum haec ſcribo, nequidquam requiro, ut inſpiciam. Tu vero, Lector, ubi ejus copia fuerit, aedificium omnemque rationem ejus cum hoc noſtro conferes. Porro Caji epitaphium Graecis literis inſcriptum Emeſae in Syria extare perhibet Bellonius Obſervat. lib. II. cap. 97. Quod quidem Senecae & Rufo Feſto videtur fraudi fuiſſe, tradentibus eum mortuum in Syria: fruſtra, niſi fallor, pro *Syria* reſcribente *Lyciam* Juſto Lipſio in Taciti Annal. I. 3. Eſt & quidam Blumbergius, Germanus, in Monumento Druſi Moguntinenſi (**vom Eichelſtein**) quod tale eſſe falſo opinatus fuit, perſcribens cis Rhenum apud Empſam, locum in finibus Naſſaviae balneis nobilem, poſitam olim eidem Cajo pyramidem. Saltem Romanae ditionis fuiſſe agrum illum Mattiacorum ſub idem tempus, quo Cajus floruit, nemo eat inficias. Provincias vero etiam pleraſque ſuper templa & aras, ludos quoque quinquennales paene oppidatim vivo Auguſto conſtituiſſe, exſerte Sue-

Suetonius retulit cap. 59. Et de urbe Caeſarea ludisque eidem ab Herode conſecratis Joſephus Ant. XVI 9. Quidni & Cajo Lucioque, imperii candidatis, quos ille habuit cariſſimos, honoraria monumenta conderent dedicarentque ſeu vivis ſeu funeratis? Invaluit enim tum faſtoſus luxus ſupra modum, vel ſubjectis imperio gentibus inviſus: raris & tenuibus quidem olim iis honoribus; at nunc effuſis & paene obſoletis; velut de proximis temporibus ante Caeſares Nepos conqueſtus eſt, in Miltiade cap. 6. ſtudioſiſſimo harum rerum ipſo Auguſto Caeſare, (Quem quidem vel equo tumulum feciſſe, carmine celebrandum Germanico Caeſari â Plinio accepimus, VIII. 42.) rato ſic demum poſteritatem ad ſe pertinere poſſe, fidemque & obſequium provinciarum metiente ex aedificiis ſibi ſuisque excitandis; cum quidem hoc honore in ipſa urbe abſtineret, propter rei invidiam. Illuſtrior prudentia Ciceronis Attic. V. 21. *Ob haec beneficia, quibus illi* (Aſiatici) *obſtupeſcunt, nullos honores mihi, niſi verborum, decerni ſino: ſtatuas, fana,* τέθριππα *prohibeo.* Neque minor modeſtia Attici familiaris ejus: de quo Nepos cap. 3. *Quamdiu Athenis fuit, ne qua ſibi ſtatua pone-*

poneretur, *reſtitit.* Ea tamen mente cum Auguſtus eſſet, exiſtimo reperiſſe in Ænea, ſuae gentis Juliae, ut credi voluit, per Julum filium conditore, quod imitaretur & civibus quoque exemplo foret. Sic Dionyſius Halicarn. lib. I. memoriae prodidit Æneam ita ſibi conciliaſſe hominum benevolentiam, ut *poſtquam inter mortales eſſe deſierit*, *multis in locis monumentis honoratus ſit*, *& ſepulcris honorariis: nec enim alias facile cauſam afferri poſſe*, *cur tot exſtent per Italiam.* Igitur & Vbiis Treverisque viſum eſt eam ab Auguſto inire gratiam, ut nepotum ejus dulciſſimos manes cultu honorifico proſequerentur. Quod quidem multo magis his ſuadebat fides ac tutela, in quam M. Agrippa, gener Auguſti & pater Caji Luciique, Vbios popularium Germanorum incurſibus vexatos acceperat, Rheno transgreſſos. Poſcebat Treverorum in Auguſtum avum pietas, quorum in regionem jam tum miſſa Romana colonia; de qua Tacitus Hiſt. IV. 62 & 72. Jubebat utrorumque communis ſtatus ac fortuna, qui inter primos Germanorum Auguſti imperio acceſſerant.

IV. Erant autem Κενοτάφια, ut Suidas, τινὰ ἑλισσόμενα, ὡς τύπος νεκρȣ̃, μὴ

ἔχοντα

ἔχοντα νεκρὸν, *quaedam* opera *arcuata*, *in ſpeciem mortui*, *nec tamen mortuum intus habentia.* Ducto, niſi fallor, a Perſis more, qui militibus, quorum reliquiae reperiri non poterant, inane ſepulcrum ſtatuerunt, apud Xenophontem lib. VI. expeditionis Cyri. Horum cryptis arae ſuperſtabant, quibus thura dabantur, haud ſecus ac ſi veri eſſent tumuli. Virgilius Æneid. III. 302.

Ante urbem in luco falſi Simoëntis ad undam
Libabat cineri Andromache, manesque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, cauſam lacrymis, ſacraverat aras.

Ac de ejus generis ara accipio Tacitum Annal. II. 7. *Veterem aram Druſo ſitam* Germani *disjecerant; reſtituit aram* Germanicus, *honorique patris princeps ipſe cum legionibus decucurrit: tumulum iterare haud viſum.* Cenſeo metuiſſe invidiam Tiberii.

V. Nempe ergo circa cenotaphia illa principum & imperatorum belli, quemadmodum circa juſtos tumulos exercitus, eques pedesque, ſolemni ritu, ſiniſtro ordine

dine & verſis inſignibus in orbem ter decurrere ſolebant,

Luctificum clangente tuba;

ut Valerius Flaccus III. Argonaut. Quem ritum & ad Auguſtui tumulum uſurpatum refert Dio lib. LVI. Ludi quoque conſtituti, quibus ſua victoribus praemia decreta, & epulae datae, quotannis ſtato, puta nono ab emortuali, die iterandae; hinc *novendiale ſacrum*. Ante ſepulcra illuſtrium ſueta & dimicare gladiatorum paria; unde *ludorum* & *muneris gladiatorii* multa mentio in Auguſta Hiſtoria. Quanquam ad hoc ſepulcrum, de quo ſermo nobis, eundem ritum adhibitum exiſtimo, qui ad Druſi Germanici Cenotaphium Moguntinenſe, hoc eſt, decurſionem militum & ſacrum ad aras factum; de quibus ſupra. Druſus apud Ovidium, Conſol. ad Liviam 460.

Et ſenſi exſequias funeris ipſe mei,
Decurſusque virûm notos mihi.

Ludi tamen additi; ut mox dicemus.

Hunc morem, hos curſus atque haec certamina primus
Aſcanius, longam muris cum cingeret Albam,
Rettulit, & priſcos docuit celebrare Latinos.

Vir-

Virgilius V. Æneidos, 569. Et mox eodem de Aſcanio, cum primae nobilitatis pueris equeſtres ludos & pugnam imaginariam exhibente in honorem avi:

Dum varios tumulo referunt ſolennia ludis.

Praeiverat filio Æneas, cujus decurſionem, manibus Anchiſae patris factam, ad Romanorum ritum expreſſam fuſe deſcripſit idem Maro ineunte libro. Adde ſis Herodianum IV. 2. *Ubi vero ingens aromatum acervus aggeſtus eſt*, inquit ille, deſcribens ritum conſecrationis Auguſtorum Caeſarum, *ac locus omnis expletus; tum circa aedificium illud adequitant, univerſis equeſtris ordinis certa quadam lege ac recurſu, motuque pyrrichio numeroque, in orbem decurrentibus.* Currus item circumacti; de quibus mox ibidem. Hujusmodi decurſiones equeſtres in alios uſus habitae etiam ſub Graecis Imperatoribus prope regias in hippodromis, ad imperium uſque Conſtantini Porphyrogeniti; velut ipſe perſcripſit Graeco libro de Regiis Conſtitutionibus: quem bibliothecae quondam Budenſis Corvinianae cimelium, inter MSS. Codices Vffenbachianos recenſuit Clar. Majus fil. pag. 538.

VI. Porro ſepes facta circa ſepulcra, maxi-

maxime virorum illuſtrium, diverſa e materia. Aliquando area ſeu locus purus, circum deſcriptus, aggere munitus, ad excludendam turbam & prohibendam vim: quod e re fuit ruri & in ſolitudine. Idque monimentum ſive munimentum dictum. Non ignotum eſt illud Ulpiani l. aede ſacra ff. de contrah. empt. *Intra maceriam ſepulcrorum loca pura hortis, vel ceteris culturis ſervata, ſi nihil nominatim venditor exceperit, ad emptorem pertinent.* De Probo Imperatore, mortuo apud Sirmium, Vopiſcus cap. 21. *Ingens ei ſepulcrum, elatis aggeribus, omnes pariter milites fecerunt.* Strabo vero etiam de Mauſoleo Caeſaris Auguſti in Martio Campo ad Tiberim erecto Geogr. V. pag. 163. *In medio Campi ſpatio buſti, ejus exſtat ambitus, albo perfectus lapide, ferreos in circuitu cancellos habens, & plantatas interius ferens populos.* Cujus Mauſolei circulares reliquias usque hodie conſpici Romae ad S. Rochi aedem teſtes ſunt, qui eam urbem deſcripſere. Videntur tamen & columnis cincta Romanorum illuſtrium ſepulcra, facta, ut Pauſanias Arcad. pag. 250. ad imitationem Mauſolei regis Cariae, quod *cinctum columnis XXXVI.* ſcripſit Plinius XXXVI. 5. Sic columna Antonini Pii, Romae poſita, in nummis

viſitur ſepto circumdata e cancellis, qui pilis ad angulos immiſſi. In noſtro autem buſto honorario ſepes exterior ex aggeſta humo cingit aream circiter ccc. paſſuum: niſi fallor, ludorum cauſa, quos diximus. Et circi, quibus ludi ederentur, muro claudebantur, ſuperſtructis turriculis: tum ornatus gratia, tum ut ſpectatores e populo caperent, qui ſummam tenebant caveam. Fidem faciunt circenſes in nummis Neronis & Trajani; ſuffragante Dionyſio VI. 66.

VII. Enimvero XII. turriculae, aggeri in circuitu noſtri monumenti ad firmandos cancellos exteriores impoſitae, ſi quid video, reſpondent totidem carceribus in circo, coelum deſignantibus & ſolis curſum per totidem domos. *Multa* enim, ut M. Varro, *antiqui duodenario numero finiebant.* Et vetus Poëta:

Circus imago poli, formam cui docta vetuſtas
Condidit, & numeros limitis ætherei.
Namque duodenos oſtendunt oſtia menſes,
Quaeque meat currens aureus aſtra jubar.

Circum autem novimus inſtitutum ad celebrandos ludos, qui in Deorum honorem, templorum locorumque publicorum dedicationem facti. In medio erant Deorum arae, quorum ſimulacra circumfere-

ferebantur thenſis geſtata. Itaque eum tumuli Caji Luciique Caeſarum apparatum coelum retuliſſe diceres, quo defunctorum manes inter Deos dicati crederentur, iisque proinde ad Deorum inſtar ludos anniverſarios conſtitui. Sic inter honores mortui Caeſaris Germanici decretum fuit, ut *ludos circenſes eburna ejus effigies praeiret*. Tacit. Annal. II. 83. Hinc arae cumprimis principum ſepulcris additae, in quibus res ſacra fieret: divini honoris argumento, quem olim ſuperſtitio in Romulo invenit, dato ei flamine, Quirinali dicto: adulatio cum Julio Caeſare & Auguſto ejusque familia provexit: tempus & uſus in ſucceſſoribus confirmavit. Ovidius Conſolat. ad Liviam 28.

Et tumulus Druſum pro Jovis arce manet.

Nam, ſicut Horatius:

Rem gerere & captos oſtendere civibus hoſtes
Attingit ſolium Jovis.

Hinc nati conſecratis Imperatoribus dicti Divorum filii. Etenim M. Varrone interprete apud Auguſtinum de Civit. Dei III. 4. *Utile eſſe civitatibus* Romani rebantur, *ut ſe viri fortes, etiamſi falſum ſit, ex Diis genitos eſſe credant: ut eo modo animus humanus velut divinae ſtirpis fiduciam gerens, res magnas aggrediendas praeſumat audacius,*

agat vehementius, & ob hoc impleat ipſa ſecuritate felicius.

VIII. Congreditur vero cum illa hominum ſtultitia ipſe Plinius: armis licet haud usque quaque felicibus, lib. VII. cap. 55. *Poſt ſepulturam aliae atque aliae Manium ambages. Omnibus a ſuprema die eadem, quae ante primam: nec magis a morte ſenſus ullus aut corpori aut animo, quam ante natalem. Eadem enim vanitas in futurum etiam ſe propagat, & in mortis quoque tempora ipſa ſibi vitam mentitur: alias immortalitatem animae, alias transfigurationem, alias ſenſum inferis dando, & Manes colendo, Deumque faciendo, qui jam homo eſſe deſierit: ceu vero ullo modo ſpirandi ratio homini a ceteris animalibus diſtet, aut non diuturniora in vita multa reperiantur, quibus nemo ſimilem divinat immortalitatem. Quod autem corpus animae perſequitur materiam?* (Locus in mendo eſt. Lego: *Quod autem corpus animae per ſe? quae datur materia?*) *ubi cogitatio illi? quomodo viſus, auditus, aut quid agit? qui viſus ejus? aut quod ſine his bonum? Quae deinde ſedes, quantave multitudo tot ſeculis animarum velut umbrarum? Puerilium iſta deliramentorum, avidaeque nunquam deſinere mortalitatis commenta ſunt.* Et aliud haud abſimile febriculoſae religionis genus ridet

det lib. II. cap. 7. *Quamobrem major coelitum populus etiam quam hominum intelligi poteſt, cum ſinguli quoque ex ſemetipſis totidem Deos faciant, Junones Geniosque adoptando ſibi.* Quibus locis Plinii, miror Auguſtinum, libris de Civitate Dei, & Patres Eccleſiae alios, non confodiſſe Romanorum ſuperſtitionem, ceu telis domeſticis. Ac Plinium, niſi fallor, ob oculos habuit Prudentius contr. Symmachum I. 160.

Et tot templa Deûm, quot in urbe ſepulcra
Heroum numerare licet: quos fabula manes
Nobilitat, noſter populus veneratus adorat.

IX. Paene praeterieram, quod areae, noſtrum tumulum ambienti, procedente tempore videantur & aliorum primae nobilitatis Romanorum, ſtipendia ad Rhenum meritorum, illati cineres. Neque vero obſtabat manium religio, praeſertim ad cenotaphium: quod religioſum non fuiſſe veteribus habitum docent Macianus l. VI. de rer. diviſione, & Ulpianus l. V. de relig. & ſumpt. fun. Hinc nummi ex area effoſſi Auguſtorum Caeſarum, qui ſecutis temporibus floruere bellaque Germanis vel intulere vel in hos moliti ſunt: nummi, inquam, arcis urnisve ſepulcralibus additi, de more, qui tempus & annum conditi cadaveris poteſteritati oſtenderent.

Neque dubitem magnam horum vim latere nunc ibidem ſub humo, ſi paulo fodiatur altius. Veluti nupero bello cum Galliarum rege, in vaſculis, quae loculis lapideis appoſita, ingens horum numerus cum aliis Romanae vetuſtatis reliquiis apud Moguntiam repertus eſt, quum foſſam & aggerem duceret, cauſa muniendae urbis, Germanorum exercitus.

X. Fallor, an Caſtello Juncker-raht jam olim nomen impoſitum eſt de monumento illo filiorum Auguſti. Juncker enim Germani dixere *nobilem juvenem*: nunc univerſim *nobilem*; quamvis obſolete atque ex vulgi uſu, ac fere per contemptum aut derdiculum. Ut nova vocabula barbaro ac molliore e ſolo adoptanda fuerint in exulantis Germanae virtutis ſolatium. Raht vel mavis Rade inferioris Germaniae incolis idem eſt quod Rode Germanis ſuperioribus: Sic apud illos locorum nomina Randenraht / Jmmeraht / Raht vorwald hi efferunt Wernigerode / Oſterrode / Renneroð / itemque Rotenburg / Rodheim & ſimplex locorum nomen Rode. Itaque Rode notat aliquid quod in locis fuit, olim coli coeptis in Germania, aut quomodolibet his accidit. Quodnam vero illud ſit, merito in quaeſtionem venit. Traductane olim vox ex lingua Celtica in Germanicam? quam

ex

ex illa & Scythica vetere conflatam eruditi omnes ſentiunt. Celtica autem Latinae affinis fuit, ſervatque etiamdum magna ex parte hoc Latii depoſitum hodierna Gallica. Atqui Latini olim *rudus* & *raudus* vel *rodus* dixere rem quamlibet rudem & imperfectam; ut Feſtus in *Rodus*, transferturque vel ad aeris maſſam vel terram aggeſtam vel lapidum fragmenta rudia. Vetus Gloſſarium ad calcem operum Cyrilli: *χῶμα*, *agger*, *rudus*, *tumulus*. Igitur **Rode** Germanis fuit locus ſaxoſus ac lapidum ruderibus obſitus: aut in quo aggeſta terra: & laxe vetus & collapſum aedificium, cujus in vicem quod cederet novum aut proxime, illi de ruinoſo loco nomen inditum. Applica haec Caſtello, & patebit appellationis ratio. Quod ſi tamen quis malit eandem vocabulo notationem ſubjicere, quam Abbatis cellenſis pagus in Helvetia civium conventibus collegiisque minoribus, in vicis aut villis, (quae comitia tributa popularia diceres) antiquiſſimo Germanico nomine **Roden** appellatis; non me habeat magnopere adverſantem. Eritque adeo **Juncker raht** quaſi *nobilium concurſus*, olim factus inferiarum ergo; ut ſupra dictum. Verum & limitaneum illic caſtellum, cui praeſidium im-

imponeretur, aliquando inter Treveros Vbiosque conditum, atque unum e quinquagenis fuiſſe Druſo ad Rhenum extructis, a veri non abludit ſimilitudine. Neque enim amborum potentiae ſatis confidere Romanos potuiſſe, illorum temporum loquitur hiſtoria.

XI. Ventum eſt ad metam, quam noſtrae diſſertationi praefiximus. Sed videor mihi videre reliquam concertatiunculam. Silentium objectes eorum, qui hiſtoriam Auguſtalem perſecuti, res Caji & Lucii ſcriptis attigere, Suetonii, Taciti, Paterculi. At quis horum eſt, dic ſodes, amabo te, qui Auguſto aram a Narbonenſi plebe dedicatam? qui Druſo Germanico ſepulcrum Ravennae datum? vetere ex lapide Lipſio detectum repertumque, in Taciti Annal. II. 7. qui aquaeductum Agrippinenſem! qui eosdem Auguſti filios Piſis, Emeſae in Syria, & in Germania apud Empſam monumentorum honorem nactos? qui cuſa in eoſdem plurimarumque rerum aliarum memoriam numismata? qui ſexcenta id genus alia, perinde haud indigna, quae ad poſteritatem transmitterentur, in literas retulit? I nunc, & vetuſtatem metire ſcriptorum ſilentio!

I N-

INDEX
AUTHORUM.

A.

Aemilius pag. 90.
Agricola 5.
27.
65.
Antoninus 14.
15.
20.
Apollonidas 92.
Apulejus 71.
Aventinus 69.
Auguſtinus 71.115.
Aurelius Victor 10.
60.

B.

Begerus 88.
Bellonius 107.
Bertius 23.
Bovillus 20.

C.

Caeſar 5.
6.
8.
57.
59.
68.
95.
Campius pag. 59.
61.
Capitolinus 47.
Caſſius 105.
Cellarius 41.
Cicero 58.
67.
81.
92.
96.
108.
Cluverius 20.
21.
29.
31.
32.
36.
Codex Florentinus 50.
Concilium Liſtinenſe 52.
Concilium Sardicenſe 42.
Cornelius Nepos 108.

D

Diffenbachius 9.
Dinaeus 14.
Dio Caſſius 4.
5.
23.
24.
28.
64.

I

INDEX

pag. 81.
86.
93.
102.
111.
Dionyſius Halicarn. 109.
114.
Euſebius 55.
Eutropius 60.
63.
81.
96.

F.

Florus 21.
22.
24.
25.
102.
104.
Freinshemius 54.
Furſtenbergius 51.
56.
69.

G.

Gellius 86.
Graevius 21.
Gronovius 12.
26.
Gruterus pag. 57.
59.
87.
106.

H.

Herodianus pag. 112.
Horatius 96.
97.
Hortenſius 13.

I

Jornandes 95.
Joſephus 58.
89.
108.
Irenaeus 41.
Julianus 18.
34.
Julius Frontinus 9.
Juvenalis 58.

L.

Lactantius 55.
Lampridius 47.
79.
82.
93.
Lipſius 9.
26.
28.
53.
61.
107.
Livius 62.
66.
Lucianus 30.
51.

M.

M.

Mabillonius pag. 49.
Macianus 117.
Macrobius 71.
Majus 112.
Marcellinus 8.
Martialis 89.

N.

Nepos 108.
Noriſius 107.

O.

Oroſius 100.
Ovidius 103.
111.
115.

P.

Panvinius 88.
Paulus Diaconus 55.
Pauſanias 113.
Pichena 50.
Pighius 8.
90.
Plinius 8.
9.
14.
21.
36.
37.
39.
pag. 49.
50.
81.
95.
96.
100.
101.
103.
105.
108.
113.
116.
Prudentius 117.

R.

Rhenanus 14.
50.
Roſinus 62.
Rufinus 58.

S.

Salmaſius 57.
Savilius 12.
Seneca 105.
Serarius 80.
Servius 61.
Spartianus 58.
82.
Strabo 5.
48.
113.
Suetonius 4.
9.
17.

INDEX

pag. 25.
31.
54.
59.
62.
63.
65.
70.
79.
81.
86.
89.
90.
93.
94.
95.
96.
97.
100.
101.
103.
104.
105.
106.
108.
Suidas 109.
Sulpicius 42.

T.

Tacitus 4.
5.
6.
7.
8.
10.
11.

pag. 12.
13.
41.
15.
16.
17.
19.
20.
22.
23.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
39.
41.
42.
43.
44.
47.
48.
49.
50.
51.
52.
53.
54.
55.
57.
59.
61.

AUTHORUM.

pag. 61.
63.
65.
66.
67.
78.
81.
86.
89.
91.
92.
94.
97.
100.
103.
104.
109.
110.
115.
120.
Tenzelius 80.
Tertullianus 41.
Trebellius Pollio. 10.

V.

pag.
Valerius Maximus 93.
Valerius Flaccus 111.
Vellejus Paterculus 64.
86.
100.
101.
Vertranius 26.
Virgilius 106.
110.
112.
Vopiſcus 82.
98.
113.
Uſſerus 103.

X.

Xenophon 110.
Xiphilinus 105.

Z.

Zoſimus 84.

INDEX

Litera P. Praefationem ſignificat. A. Aram Vbiorum: T. Tumulum Caji & Lucii.

A.

Adroff, aquaeductus decurrens ex Eifaliae montibus in Agrippinenſem Coloniam, quando & a quo factus. A. pag. 9.
Africam Hiſpani navibus circumvecti ſunt, imperante Auguſto T. 101.
Altegia, ſeu Attegia, quae vox, & quid notet Maurorum lingua A. 57. 58.
Ancyrani marmoris locus expoſitus T. 90 91.
Ara Vbiorum. Unus & primus aequalium ſcriptis eam attigit Cornelius Tacitus A. 38. 39.
De ſitu ejus ſententiae Campii & Lipſii P. 21. 22.
Num intra Bonnae muros, aut prope collocata, diſputatur adverſus Campium A. 40. 41. 42. 43. 44.
Sita fuit in dextra Rheni ripa A. 44. 45. 46. 47.
Apud Tuitium oppidum A. 53.
Non Caeſari Auguſto ſed Mercurio dedicata A. 56--63.
Deſtructa A. 41 56.
Aras num hominibus ſolum, an & Diis attribuat Tacitus A. 58. 59. 60. 61.
Arlun oppidum, unde dictum A. 59.
Arminii laus, & in Romanos conjectum probrum P. 7. 8.
Ob avectam uxorem Segeſti ſocero infenſus, ditionem ei adimere parat A. 45. 46.
Et filio ejus ſacerdotium A. 46.
Aſciburgium, de Martis nomine Germanico appellatum A. 18.

Augu-

I N D E X.

Pag.
Auguſtus Caeſar, ſtudioſus monumentorum publicorum, quae ſibi ſuiſque ponerentur T. 108.
Equo tumulum fecit T. 108.
Arae ei a Lugdunenſibus & Narbonenſibus poſitae A. 62. 66.
Num & ab Vbiis A. 61. 62. 66. 72.

B.

Bonna, caſtra legionis Romanae A. 14. 15.
Num Arae Vbiorum domicilium A. 38--43.

C.

Caeſar (C. Julius) in Commentariis praeteriit, quae ſpectare ad ſuam ignominiam videbantur A. 63. 64.
Cajus & Lucius, Auguſti nepotes, ab hoc adoptati, Caeſares appellandi & Principes Juventutis T. 86.
Clari ſacerdotio T. 87.
Nummi cuſi cum eorum imaginibus & alii honores habiti T. 88. 89. 91.
Deducti â patre in forum conſules deſignantur T. 90. 91.
Praeſident in baſilica ipſorum de nomine appellata T. 93. 94.
Vota pro iis ſuſcepta T. 93. 94.
Vehiculo inſidentes una cum Auguſto, in forum producuntur T. 95.
Circa provincias & exercitus dimittuntur etiam ad Rhenum T. 97.
Cajus in Oriente, Lucius in Hiſpania exercitibus impoſiti T. 100. 104.
Cajii res bello geſtae T. 100 -104.
Utriusque vitae exitus & ſepulturae T. 104-106.

pag.
Monumenta ſepulcralia his poſuère Piſani & Mattiaci T. 107. 108.
Nec non Vbii & Treveri apud caſtellum Junckerraht T. 109.
quod deſcribitur T. 118. 119.
Divini ipſis honores habiti T. 115.
Caſaubonus notatus T. 91.
Cenotaphium quid T. 109. 110.
Area ejus aliorum quoque ſepulturae patuit 110. 117.
Circus coelum retulit T. 114. 115.
Claudia ſacrata, Vbia mulier, ſacerdos putatur Claudii Caeſaris in Colonia Agrippinenſium A. 70. 71.
Cluverius notatus A. 20. 29. 31. 32.
Colonia Agrippinenſium, num recte dicatur Agrippina A. 10.
Antequam deduceretur, oppidum inibi loci fuit conditum, Vbiorum dictum A. 10. 11. 12.
Hiemandi cauſa legiones eo non miſſae, & quare 16.
Corbulo foſſam duxit, non ab urbe Leida ad Moſae oſtium, ſed Rhenum inter & Geldriam A. 26--32.

D.

Decurſio militum circa tumulos virorum principum T. 111. 112.
Deutz oppidum, de vernaculo Mercurii nomine appellatum A. 55.
Dionis Caſſii error, ex Tacito demonſtratus A. 28--32.
Dionyſius Periegetes, cum Cajo profectus in Orientem, ut locorum ſitum deſcriberet T. 100.

pag.
Druſus Germanicus cenotaphium habuit apud Moguntiam T. 80. 81.

F.

Flaccus (Verrius) praeceptor Caji & Lucii T. 96.
Flori locus a mendo vindicatus A. 21--25.

G.

Gannare, Hetruſcum verbum, unde natum A. 70.
Gelduba A. 15. 19--25.
Germanias, numero multitudinis, quo ſenſu dixit Tacitus A. 65. 66.
Germanorum bellica virtus P. 5. 10.
Sacerdotes habuere A. 68. 69 71.
Num e Druidarum diſciplina A. 68. 69. 71.
Graevius notatus A. 21.
Gronovius notatus A. 12. 26.

I.

Incerta Oceani quae Tacito A. 25.
Juhonum nomen mendoſum apud Tacitum rectius Vihones dicti A. 49. 50.
Junckerraht Caſtellum T. 76.
Unde nomen ſortitum T. 118. 119.
Jungere pontibus loca, quo ſenſu auctoribus uſitatum verbum A. 23. 24.

L.

Leccam, an Civilis ex Rheno in Vahalim effudit A. 32--37.
Legiones Romanae Rhenum juxta A. 15. 16.

 Lip-

pag.
Lipſius notatus A. 26. 28.
Sententia ejus de Ara Vbiorum Caeſari Auguſto conſecranda eliditur A. 56--67.
Livii de rebus Romanorum quaedam deperdita & quibus de cauſis P. 2.---18.
Ludi apud ſepulcra T. 111. 112.

M.

Marcodurum unde dictum A. 7.
Mars, quo nomine Syris & Germanis appellatus A. 59. 60. 61.
Templum Bonnae habuit, cujus renovati inſcriptio exponitur A. 59. 60. 61.
Cur dictus militaris A. 61.
Mattiacorum ager venis argenti nobilis A. 48. 49.
Mercurius quomodo Germanis appellatus A. 55. 56.
Ab Vbiis religioſe cultus A. 56. 57.

N.

Nummi reperti apud Caſtellum Junckerraht T. 76. 78. 79. 117. 118.

P.

Plinii majoris xx. libri de bellis Germaniae interiere, & quam ob rem P. 2--18.
Ridet manium cultum & Geniorum T. 116. 117.

R.

Rheni duos alveos Tacitus retulit A. 35. 36.
Plinius tres A. 36.

Rhe-

pag.
Rhenus in Germaniam ruens A. 32--36.
Claudius Civilis effudit in Vahalim A. 33--37.
Rode, quid vernacule T. 118. 119.
Romanorum artes in ſubigenda Germania P. 9. 10. A. 72.
Quamdiu eam tenuere A. 65. 66.
Ryckius notatus A. 29.

S.

Segimundus Vbiorum Sacerdos A. 40. 63.
E Druidarum Schola A. 71.
Profugus ad Germanos A. 45.
Exutus Sacerdotio A. 46.
Saluſtii multa periere, & quam ob rem? P. 13. 14.
Sepulcra aggeribus cincta T. 112--114.
& Turriculis T. 114.
Servius notatus A. 61.
Siegen, Segodunum A. 23.
Silentium Scriptorum fidem antiquitati non derogat, & quatenus T. 106.

T.

Taciti loci illuſtrati A. 19. 25 26. 27. 43. 44.
Emendatus A. 35--37.
Reſtitutus A. 49. 50.
Deſideratur in eo χωρογραφίας ἀκρίβεια. A. 12.
Ejus de rebus Germanorum quaedam deperdita & quibus de cauſis P. 2--18.
Togam virilem quum ſumerent nobilium Romanorum filii, ſolemnis pompa T. 92.
Tolpiacum T. 13. 14.
Treverorum exiſtimatio & dignitas apud Romanos T. 98.

INDEX.

V.

pag.
Variana clades, quo anno Urbis accidit A. 65.
Vbii populus Germaniae A. 4. 5.
Olim dextram inferioris Rheni ripam coluere: poſt transgreſſi amnem ducibus M. Agrippa & Tiberio A. 4. 5. 7.
Eorum fines, potentia, & agri fertilitas A. 6. 7. 8.
Germanis inviſi A. 6. 8.
Agrippinenſes appellati A. 6. 8.
Sacerdotes eorum, an Druidae A. 68. 69. 71.
Cajum & Lucium Auguſti filios monumento ſepulcrali honorant T. 109.
Quando Chriſtiana ſacra ſuſcepere A. 42.
Vehiculum lapidi inciſum deſcribitur T. 77. 78.
Vellejus Paterculus Tiberio favet, infenſus Cajo T. 103.
Vetera caſtra A. 12 15. 16. 19. 23.
Vetus idem quod nuperum Tacito A. 47.

FINIS.

Beregt aan de Boekbinder.

Het Koper, met Tab. I. beteekent, word voor het Titel blad van het tweede boek. Tab. II. bladzyde 76. En Tab. III. p. 95. des zelven boeks gebonden.

Avertiſſement au Relieur du livre.

La figure, marquée de Tab. I. mettez devant le titre de la ſeconde partie; & ainſi Tab. II. inſerez pag. 76. Tab. III. pag. 95. du même livre.

CATALOGUS

quorundam librorum impenſis

HERMANNI BESSELING,

recens impreſſorum.

Ariſtaeneti Epiſtolæ Graecae cum verſione latina. Curante J. C. de Pauw. 8.

H. Hugo de Prima ſcribendi Origine & Univerſa Rei Literariæ Antiquitate: cui Notas, Opuſculum de Scribis, Apologiam pro Wæchtlero, Præfationem & Indices adjecit. Ch. Trotz JCtus 8. Cum Fig.

J. Verrii Baſſanenſis Examen Juris Canonici & Praxis Fori Eccleſiaſtici Proteſtantium in Cauſa Raptus & Affinibus. 8.

(G. van) der Muelen Diſſertationes Philologicæ de Die Mundi & Rerum Omnium Natali 2. Tom. 4.

----- ----- Tom. 2. Separatus.

G. van der Meulen Diſſertationes de Ortu & Interitu Imperii Romani & de Sanctitate ſummi Imperii Civilis. 8. Cum Fig.

P. Weſſeling Obſervationum Variarum Libri duo. 8.

J. G. Michaëlis Obſervationes Sacræ 8.

J. Eberhardi Rau Monumenta Vetuſtatis Germanicæ, ut puta de Ara Ubiorum in C. Corn. Taciti I. Annalium Libri duo tum de Tumulo Honorario Caji & Lucii Cæſarum. 8. cum Fig.

P. Scriverii Opera Anecdota Philologica & Poëtica. 4.

G. Sellii Hiſtoria Naturalis Teredinis Marinae. Cum Fig. 4.

---- ---- Vindiciæ Methodi Heineccianæ 8.

2
4644
SPECIAL 93-B
4400